

Prolog

„Jsem Vít Mlát. Chtěl bych být věčně mlád a všechno zlo světa k poučení dát. Je snad něco z toho možné?“

Vít Mlát

*Slunce je zlatou skobou na obloze přibitý,
pod sluncem sedlo kožený,
pod sedlem kůň, pod koněm moje boty rozbitý
a starý ruce sedřený.*

*Dopředu jít s tou karavanou mraků,
schovat svou pleš pod stetson dřavý,
jen kousek jít, jen chvíli, do soumraku
až tam, kde svítí město, město bělavý.*

*Vitr si tiše hvízdá po silnici spálený,
v tom městě nikdo nezdraví.
Šerif i soudce, gangsteři, voba řádně zvolený
a lidi strachem nezdraví.*

*Sto cizejch zabíječů s pistolema skotačí
a zákon džungle panuje,
provazník plete smyčky, hrobař kopat nestačí
a truhlář rakve hobluje.*

*V městě je rád a pro každého práce,
bud' ještě rád, když huba voněmí,
může tě hrát, že nejseš na voprátce,
nebo že neležíš pár inchů pod zemí.*

*Slunce je zlatou skobou na obloze přibitý,
pod sluncem sedlo kožený,
pod sedlem kůň, pod koněm moje nohy rozbitý
a starý ruce sedřený.*

*Pryč odtud jít s tou karavanou mraků,
kde tichej dům a pušky rezaví,
orat a sít od rána do soumraku
a nechat zapomenout srdce bolavý...*

Historie, učitelka má

Narodil jsem se v sumerském státě Ur, datum ani mě nezajímá, neb není stěžejní, kdy se kdo narodil, ale kdy a čím se zapsal do dějin. A jen málokdo něco dokáže jen tím, že se narodí. Avšak dobře, abyste neřekli, že to před vámi tajím, upřesním, že to bylo někdy kolem roku 2800 před naším dnešním letopočtem.

Ani já jsem nebyl připraven o dětství. Moje rodina nebyla úplně chudá - patřili jsme už do vyšší třídy, takže jsme si nežili špatně. Díky obchodním aktivitám mého otce jsem se setkal s jedním z rádců vládce našeho městského státu; byl to skutečně moudrý muž, snad znalejší než samotný vládce, alespoň mně tak dodnes připadá; bylo mi tehdy kolem 13 let a já, jak se zpětně vidím, uzavřený, nepříliš sebevědomý kluk, který neměl mnoho kamarádů, jsem ho nějak zaujal. Rozhodl se, že mě bude učit a já jsem si ho velmi oblíbil. Snažil se mi předat všechny znalosti a zkušenosti, jež měl, a rovněž jako osobnost mně byl velkou inspirací.

Můj život byl i po dalších více než 20 let vcelku poklidný. Kromě své obživy jsem se snažil pomáhat druhým, jak jsem uměl, abych i já přispěl k jisté úrovni naší společnosti. Ale pak přišla taková nevelká potyčka se sousedním státem, při níž nešťastným řízením osudu přišli o život moji rodiče. Po několika hodinách mě zasáhla další rána v podobě zprávy, že je mrtev i můj učitel. Možná by bývalo bylo správné zůstat a pracovat na obnově našeho města, avšak já jsem byl zcela zlomen. Sbalil jsem část majetku, který nebyl ukraden nebo zničen - do začátku mi alespoň něco zbylo - a odešel do světa.

Celý život jsem pak cestoval a k stáru jsem se usadil opět v Mezopotámii. Pro své vzdělání a zážitky jsem se stal váženým občanem a nyní jsem to byl já, kdo radil druhým, včetně vládce, a opět, jako v Uru, jsem se věnoval učení mladých.

Bylo mi asi 80 let, když se začal blížit čas mého skonu. Cítil jsem, že slábnu, že již neujdu to, co dříve, a zdaleka ne tak rychle; práce, která ještě nedávno byla snadná, stávala se pro mě vyčerpávající a cestování jsem se musel téměř vzdát.

Jednoho večera jsem si tak vzpomněl, jaké to bylo, když jsem byl mladíček, řekněme dvacetiletý. Pravda, nevím, kdy jsem se narodil, ale podle lidí kolem sebe člověk svůj věk nějak odhadne.

Ten večer jsem usnul s naprostou lehkostí, až jsem se sám sebe ptal, zda to nebude dnešní noc - ten čas, kdy poznám další pravdu. Umrít ve spánku je jistě dobré.

Nepozorovav v noci nic divného, ráno jsem vyskočil z postele a až potom jsem si uvědomil, že jsem vlastně stařec. Pohlédl jsem na své ruce, pak nohy, pak... další části těla a nevěře svým očím zamířil k zrcadlu, v němž jsem spatřil svou tvář. Obličej asi pětadvacetiletého mladíčka!

Napadlo mě, že už jsem mrtvý. Že jsem na onom světě a už je jen na mně, jaké bude mé tělo. Zkusil jsem pomyslet a změnit vše hmotné okolo, leč nic se nestalo. Pak jsem se zamyslel: Co kdyby mi bylo 35? Pomalu jsem se před svými očima začal měnit ve třicátníka a pak zase zpátky. Bylo mi to divné, ale snad jsem už začínal něco chápat.

Vyšel jsem ven a všechno bylo podobné jako včera touto dobou.

Štěstí, že mě nikdo neviděl vycházet z domu. - pomyslel jsem si. Ale což - pomáhám přece panu Vítovi, ne?

Každopádně jsem však musel odjet.

Časem jsem se naučil svůj dar dokonale ovládat. Mohl jsem být tu desetiletým klučinou a v další chvíli třeba devadesátiletým stařečkem. Stačilo přidat vhodné oblečení a působil jsem tak, jak se mi zrovna hodilo. To bylo jediné kouzlo, jež jsem ovládal, ale cennější než cokoliv jiného, co mě snad kdy napadlo.

Když jsem úplně měnil své působiště, nikdy jsem s sebou netahal přehnané množství peněz či cenností - mohlo by mi překážet ve vytváření dojmu, jež jsem chtěl navodit. Kdekoliv jsem byl, většinou jsem normálně pracoval. Nejčastěji jako učitel, ale to se vždy nepovedlo a také jsem pokaždé nechtěl být za učence.

V každé době jsem měl rád nějakou zemi, kde jsem se na nějaký čas usadil a kam jsem se vracíval. Nejprve jsem se zdržoval na dnešním blízkém východě a v Mezopotámii; na počátku 2. tisíciletí před Kristem jsem si oblíbil Řecko, které postupně dospívalo ke své svobodě a nevázanosti. Když postavení Řecka začalo upadat, pobýval jsem nejčastěji v Římě, ale do Řecka jsem se často velmi rád vrátil - měl jsem ho vždy raději, čím dál oblíbenější mi však byla severněji položená část Evropy - oblast osídlená nejprve Kelty, pak germánskými kmeny, jež následně ve východnějších oblastech nahradili Slované. Právě Slované jsem si oblíbil nejvíce. Již v 10. století jsem se poprvé usadil ve středních Čechách, kde tehdy vládl kníže Boleslav I., jemuž dali katolíci přízvisko Ukrotný kvůli vraždě jeho bratra a předchozího vládce Václava; Boleslav však byl jedním z nejlepších vládců, které jsem kdy poznal, a vražda Václavova byla asi nejstátotvornější vraždou v českých dějinách, nezbytnou pro dobré vyhlídky českého národa. Čím dál více jsem se v Čechách cítil být doma.

Rozhodně jsem však přes 1000 let nežil jen v Českých zemích; v každém století jsem procestoval celý svět evropskému člověku dostupný a vždy jsem se někde aspoň na pár let usadil.

Každá doba měla své a v každé době se opakovaly téměř stejné případy lidských zvrstev a samolibosti, jakož i odvahy, vzdoru a ochoty pomoci. Strach ukazuje se být nejsilnější příčinou zla, které lidé činí druhým i sobě, pozadu nezůstávají ani lidská ješitnost a závist. Závist, ješitnost a sebestřednost vyvolávají touhu člověka po moci a majetku a strach ze ztráty toho, co má, jen posiluje zlo, k němuž je člověk ochoten se uchýlit. Jen člověk, který se dokázal vypořádat sám se sebou - svými dobrými i špatnými vlastnostmi, ovládnout svůj strach tak, aby mu byl jen nápomocný a neomezoval ho, který zkontroloval svou ješitnost a kromě svých potřeb si dokázal uvědomit i potřeby jiných, mohl moc zla skutečně zvrátit.

Společnost je přitom jako člověk sám. S tím rozdílem, že zatímco jeden člověk není nikdy normální, společnost je normální vždy, a tedy také předvídatelná, všechny procesy v ní však trvají mnohem déle než v samotném člověku, a tak i její proměna trvá podstatně déle; zabere mnohem více času, než společnost v nějakém ohledu dospěje a jako člověk, ani ona nemůže nikdy dospět zcela ve všem. Navíc neexistuje nic jako davová inteligence - je jen jakási davová hloupost; a hloupost, ta má entropický charakter, což znamená, že stále samovolně narůstá, protože je jednodušší, potřebuje méně úsilí a méně energie; aby vyhrála, není třeba nic udělat, ale aby byla naopak oslabena, je zapotřebí proti ní bez ustání bojovat; je to boj, který nelze nikdy zcela vyhrát, ale kvůli rovnováze, kvůli naději na dobrý svět, je nezbytné tento boj nikdy nevzdat. Stále vést lidi k myšlení, bojovat s dogmaty, schematickým uvažováním a poučkářstvím, rozlišovat skutečný obsah od pouhé formy. Pak může rozum aspoň trochu, na chvíli, převládnout nad hloupostí, než lidé zase ustrnou v domnění vlastní dokonalosti a všeznalosti.

Období mého častého pobývání v Řecku bylo zatím asi nejinspiračnější a ačkoliv tamní tehdejší společnost měla své velké nedostatky, měli bychom se od ní velmi inspirovat; vždyť to bylo před více než 2000 let a přesto jsme se odtud téměř nikam nedostali.

Římané, kteří po opadnutí postavení Řecka vytvořili velikou říši, si Řeků velice vážili a učili se od nich; sice nebyli až tak nevázaní a svobodomyšlní, jinak by tehdy natolik rozlehlé území asi neovládli, ale stále byli velmi tolerantní; uznávali všechny božstva a filosofie vyznávané na podřízených územích, jen s jednou měli problém - Křesťané už v době, kdy neměli politickou moc, byli velmi vyhranění a odmítali tolerovat jakýkoliv jiný názor; nebylo tomu tak, jak se později začalo tvrdit, že by římscí vládci nechtěli uznat křesťanského Boha, ale naopak Křesťané nebyli ochotni uznat bohy římské. No a divme se, že se rozčílí císař, když mu tvrdíte, že jeho bohové, od nichž navíc odvozuje svůj původ, neexistují! Proto byli Křesťané pronásledováni.

Bylo však dáno, že křesťanská filosofie se svými myšlenkami, z nichž mnohé jsou dobré, se má rozšířit, a tak na ni po císař Dioklecián po bitvě u Milvijského mostu přestoupil a r.313 ediktem Milánským povolil Křesťanství. Vlivem zmíněného extremismu trvalo velmi krátce, než se r.380 Křesťanství stalo státním náboženstvím a už v r.394 jediným dovoleným.

To byl základ pro středověk, období katolického útlaku a úpadku evropské společnosti. Dlouhé doby, kdy se myšlení považovalo za nežádoucí a vzdělání ovládané církevními řády bylo založeno

na dogmatech a poučkách. Nezřídka si v této době musel člověk dávat veliký pozor na slova; naštěstí jsem to vždy uměl, ale to neznamená, že bych se nesnažil bojovat s hloupostí, jen to bylo mnohem obtížnější.

Odpor proti tomuto útlaku se vzmohl na začátku období renesance; všimněme si, že tehdy došlo k návratu k antickým myšlenkám. Lidi začali věřit v možnost reformy církve. Tyto snahy byly umožněny chaosem v církvi, když nakonec byli dokonce 3 papežové. První toho využil angličan John Wickliff, díky němuž začala anglická reformace. Nejsilnější odboj se uskutečnil právě v Čechách, neboť Češi byli vždy velmi svobodomyšlní; vyvolala ho justiční vražda Jana Husa. Husité, kteří navázali na jeho odkaz, nevěřice na rozdíl od něj na mírové řešení, protože byly jejich činy velmi tvrdé, si od roku 1415, kdy byl Hus upálen, do 1434, kdy byli radikální husité poraženi umírněnými, získali obrovský respekt a díky němu dosáhli velkých ústupků.

Bohužel po renesanci přichází baroko a s ním rekatolizace. R.1540 byl uznán jezuitský řád, vytvořený Ignácem z Loyoly, jehož cílem bylo znovu upevnit moc katolické církve a šířit ji po celém světě. Krásné baroko tak má trpkou pachout' obnoveného útlaku.

K dalšímu omezení moci katolické církve vedly myšlenky osvícenství v polovině 18. stol. a současný rozvoj vědy, která se v 19. stol. dostává do opozice vůči církvi a vede k rozvoji nenáboženských filosofí, což je sice zase jiný extrém, ale schopný ukončit dlouhý katolický útlak. Ke skutečnému úpadku katolické moci dochází až ve 20. století s rozvojem demokracie a dalším vědeckým pokrokem. Důsledky 1500leté katolické nadvlády jsou však stále silné a je jisté, že bude trvat ještě velmi dlouho, než se jich zbavíme. Konečně se však začínáme zase dostávat k uvolněným řeckým myšlenkám a snad je dokážeme správně posunout ve směru lidských svobod a kvalitnějšího života každého z nás.

Sotva uplynulé 20. století bylo sice v mnohém drsné - přišly 2 světové války, které měly ohromné množství obětí, naše kultura se evidentně dostala ke svému vrcholu a brzy nejspíš přijde zase něco nového; s tím jistě úzce souvisí právě i konec katolické moci. V Českých zemích došlo i ke 40letému útlaku extremisty sdruženými v komunistické straně, ale uvědomme si, o jak bezvýznamné období se v porovnání s vládou katolíků jedná. Všimněme si však také velké podobnosti obou období - obojí mělo velmi podobný průběh - od vzniku přes naději v reformě systému, následnou normalizaci až po krach vyčerpaného mocenského uskupení.

Vemme si tedy z obou těchto dob ponaučení a doufejme, že se žádné podobné již nedožijeme. Snad mé malé dílo k tomu také trochu pomůže.

Písničkář

*„Úloha osobnosti v dějinách sestává prakticky
z ochoty dotyčné osobnosti zemřít, nebo nechat se zabít
dříve, než stačila odvolat.“*

*Pohled se odvrátí, kopernik v sutaně,
smrtka si obrátí Marata ve vaně.
Stránka se otáčí, Koniáš zatleská,
Gogh leží v bodláčí, smrt bývá nehezká,
Gogh leží v bodláčí, smrt bývá nehezká,
smrt bývá nehezká.*

*Laskavé šero vám přikryje tvář s grimasou hrůzy,
ruka, jež před chvílí hladila ramena, zkameněla.
Na nic je pero a k ničemu snář, zemřely múzy.
To, že se nestřílí, smrt jenom znamená pro anděla.*

*Písnička dozněla, bytem je šatlava,
před vraty kostela uvidíš Václava.
Drží se klepadla, hrobař si ruce mne,
odhodte zrcadla, není to dojemné,
odhodte zrcadla, není to dojemné,
není to dojemné.*

*Cromwell má na mále, Hus čeká na kata,
smrtka má korále, korále ze zlata.
Kříž staví Kristovi, Spartakus bez meče
ranami nachoví, dívej se člověče,
ranami nachoví, dívej se člověče,
dívej se člověče.*

*Laskavé šero vám přikryje tvář s grimasou hrůzy,
ruka, jež před chvílí hladila ramena, zkameněla.
Na nic je pero a k ničemu snář, zemřely múzy.
To, že se nestřílí, smrt jenom znamená pro anděla.*

*Johanku stříhají, ruka je zemdlená,
pacholci říhají, ocel je kalená.
Pan Lincoln v divadle dívá se na scénu,
smrt sedí v propadle oděná v saténu,
smrt sedí v propadle oděná v saténu,
oděná v saténu.*

*Jesenin opilý, chystá si oprátku,
Puškin si zastřílí, Tyl píše pohádku.
Vidíš Fra Filipa, krev plívá do barvy,
Gerarda Filipa smrtka si obarví,
Gerarda Filipa smrtka si obarví,
smrtka si obarví.*

*Laskavé šero vám přikryje tvář s grimasou hrůzy,
ruka, jež před chvílí hladila ramena, zkameněla.
Na nic je pero a k ničemu snář, zemřely múzy.
To, že se nestřílí smrt jenom znamená pro anděla.*

*Kennedy ve voze proklíná raracha,
pohřebním na voze uvidíš Palacha...*

O tom muži jsem poprvé slyšel asi v roce 1966. Byl to tehdy dvaadvacetiletý mladíček, jenž zpíval písničky, které mě brzy zaujaly. Ačkoliv na společenské akce příliš nechodím, jeho jsem si šel poslechnout dlouho předtím, než se stal známým pro většinu lidí. Bylo mi hned jasné, že jeho myšlenky dalece překonávají nejen většinu jeho vrstevníků, ale úroveň prakticky všech lidí a také svou dobu.

Když Československo obsadila vojska našich formálních spojenců, zareagoval na to tak brilantně, že se okamžitě proslavil. Lhostejno, že některé písničky spojované s okupací napsal již dříve - to nemusel nikdo vědět. Mohl lidi vést, mohl jim pomoci prohlédnout, pochopit, co se děje a co mají dělat oni. Svými písněmi dával mnoho negativních příkladů, ale, jak tomu tak bývá, většina lidí si z nich stejně udělala jen hesla. Jeho sláva spojená s odporem proti KSČ a vůbec poměrům v tehdejší době se zároveň stala problémem, proč většina lidí nedokázala vidět širší smysl jeho písní; lidé chtějí vidět a slyšet to, co znají a nic nového je většinou nezajímá. Písničkář věděl, že toto se hned tak nezmění, obával se, že lidé brzy zase podlehnou poslušnosti mocným autoritám a upadnou do apatie.

Prvně jsem s tímto skvělým mužem mluvil počátkem roku 1969. Naše setkání mi potvrdilo mé očekávání, že je to člověk vysoce inteligentní. Čím dál víc si uvědomoval, že doma toho příliš nedosáhne, že může být umlčen a zároveň riskovat svoji svobodu. Zároveň však nechtěl opustit svou milovanou vlast. Věděl, že už se sem možná nikdy nevrátí.

*Zní hlasy soudních znalců a padlých andělů,
řvou ústa slavných starců z reklamních panelů
a jaro karty míchá pro záda shrbená
a přetěžko se dýchá a svítí červená.*

*V tom jaru listy žloutnou a sněží do květin
a hrůza chodí s loutnou a s věncem kopretin.
Té loutně struny chybí a stvůra bez tváře,
spár dravce, tlama rybí si hýká z oltáře:
Že blázni pošetili jsou na oprátce.
Dnes vládce zavraždili. Ať žije vládce!
Tryznu mu vypravili. A jede se dál.
Dnes krále popravili. Ať žije král!*

*Jak tóny kravských zvonců zní stránky pamfletů,
lze dobrati se konců, být stádem Hamletů,
být každý sobě drábem, to mnohé přehluší,
však vápno neseškrábem, když vězí na duši.*

*Je večer, v sálech hrají pár dalších premiér,
jak vloni třešně zrají a štěká teriér
a znovu ptáci vzlétnou, výš k slunci, poslepu,
to léto chodí s flétnou a sahá po tepu.
Už blázni pošetili jsou na oprátce.
Dnes vládce zavraždili. Ať žije vládce!*

*Tryznu mu vypravili. A jede se dál.
Dnes krále popravili. Ať žije král!*

*Je známo, či je vina,
to hraní s kostrami má jméno rakovina
a voní astrami.
Kůň běží bez udidla, kouř štípe do očí.
Hrajem si na pravidla!
A deska přeskočí, přeskočí, přeskočí...*

Odjel v září 1969 do západního Německa. Mnohokrát jsme se v zahraničí setkali, protože tehdejší režim neměl moc udržet mě doma. Dělal pro nás, co mohl, pracoval v rádiu Svobodná Evropa, a také jezdil po světě, kde vystupoval se svými písničkami. Nikdy však nepřestal snít, že se politická situace u nás změní a on se bude moci vrátit domů.

Trvala celých 20 let ta doba, kdy nemohl překročit československé hranice. Věřil, že po převratu bude doma konečně lépe, ale nedělal si velké iluze. Vždyť znal lidi a také dlouho žil v západní části Evropy, díky čemuž se přesvědčil, že demokracie není samospásná a neznamená nutně svobodu. Vládnutí není o stranách, ale o lidech a náš písničkář viděl, že k moci se dostávají ti, kteří u ní byli i předtím, i když se z malých ryb stávaly velké a naopak. Hned zřel, že může být zničeno to, co nebylo zničeno za posledních 40 let, že nová vláda bude sice demokratická, avšak založená ne na zodpovědných činech, nýbrž zase jen na heslech. Inu, to je největší úskalí demokracie - že politiky volí lid, dav, který je snadno manipulovatelný; demokracie je založena na demagogii - kdo ovládne lidi, ten vládne; nezáleží, zda to, co říká, je pravda. Po převratu stačilo vyhranit se proti komunistům. A bylo nakročeno k výhře. Kdo se nabarvil na modro a tvářil se jako nejsilnější představitel pravice, měl největší šanci.

*Demokracie rozkvétá,
byť s kosmetickou vadou.
Ti, kteří kradli po léta,
dnes dvojnásobně kradou.
Ti, kdo nás léta týrali,
nás vyhazují z práce
a z těch, kdo pravdu zpívali,
dnes nadělali zrádce.*

*Demokracie prospívá
bez nás a pragmaticky.
Brbláme spolu u piva,
jak brblali jsme vždycky.
Farář nám slíbil nebesa
a čeká na majetky,
my nakrmíme forbesa
za dvě či za tři pětky.*

*Demokracie zavládla,
zpívá nám Gott a Walda.
Zbaštíme sóju bez sádla
u strejdy McDonalda.
Král Václav jedna parta je
se šmelinářským šmejdem,
pod střechou jedný partaje
se u koryta sejdem.*

*Demokracie panuje
od Aše po Humenné,
samet i něha v pánu je
a zuby vylomené.
Dali nám nové postroje
a ač nás chomout pálí,
zaujímáme postoje,
místo, abychom stáli.*

*Demokracie dozrává
do žaludečních vředů,
bez poctivosti, bez práva,
a hlavně bez ohledů.
A je to mýlka soukromá,
snad z optického klamu,
že místo srdce břicho má
a místo duše tlamu.*

Písničkář se na to hned snažil upozornit; upustil od kritizování minulosti, protože ta už byla za námi, a pustil se do kritiky současnosti. Kvůli tomu byl mnohými označován za zrádce revoluce, některými snad až za komunistu - on, který byl symbolem boje proti komunismu. Ano, to byl, ale podle mnohých jím měl zůstat a neplést se do současné politiky. To ovšem nebyl jeho styl. Vzдорovitý písničkář kritizoval vždy to, co mu přišlo špatné - snažil se upozorňovat hlavně na problémy, které lidi neviděli; většinou proto, že je vidět nechtěli. Jenže nyní proti němu byla většina společnosti. Většina Čechů byla poblouzněna euforií z takzvané revoluce a zmanipulována hesly pravicových stran, které teď byly na řadě s vládnutím. Úskalí spočívalo v tom, že těm, kdo se teď dostali k moci, nešlo tolik o pravicovou politiku, jako o vlastní prospěch. O to, aby získali moc a peníze, aby si mohli dělat, co chtějí. Presidentem se stal Václav Havel jen proto, že byl lidmi přijímanou ikonou a zároveň nebyl příliš prozíravý, protože bylo pravděpodobné, že nebude nikomu bránit v jeho šmelině. Začala i politická kariéra Václava Klause, a to na pozici ministra financí.

Náš písničkář se neúnavně snažil to lidem ukázat, probudit je, ale dosáhl jen čím dál většího zatracení. Na sklonku života jím velká část naší společnosti opovrhovala nebo se o něj prostě nezajímala. Možná i to přispělo k jeho smrti v pouhých padesáti letech. Teprve po ní jej mnoho lidí zase přijalo a řadě mocných se dozajista ulevilo.

Až o spoustu let později si lidé začali uvědomovat, že měl pravdu. To už však bylo pozdě.

„Lidé vidí a slyší jen to, co chtějí vidět a slyšet, to, co znají, a jiný pohled, který by k nim navíc mohl být kritický, je většinou nezajímá.“

Vít Mlát

Láska otcova

*Dříve, než ze stromečku
opadá jehličí,
lůžko ti jmelím ozdobím,
dám fotku do rámečku,
olovo zasyčí,
tvůj krajíc chleba ráno ptákům rozdrobím.*

*Za tebe sfouknu svíčku,
jablko rozkrojím.
Bude to hvězda, či snad kříž?
Či snad kříž?
Tvé jméno na balíčku
k ostatním připojím,
to abys nemyslel, že už k nám nepatříš.*

*Za okny spadla vločka
a zvonek cinká.
Ježíšek zavřel očka
a tiše spinká.
Josef mu ustlal měkce
v krabici od kolekce.
Spí, tichounce spí.*

*Kus loje pro sýkory,
na stole cukroví,
od zítřka noci ubývá, ubývá.
Mráz cukrem pokrýl hory,
panáček hadrový
a jedna židle, jedna židle přebývá.
A jedna židle, jedna židle přebývá.*

Prostřený stůl. Pět židlí, pět talířů, patery příbory. Vánoční výzdoba. Ozdobený stromeček.

Pavel se rozhlédl po místnosti kontroluje, že je vše připraveno. Pak odešel do jednoho z dalších pokojů, kde byly jeho děti.

„Tak je večere," řekl jim.

Všichni se vrátili do kuchyně a zasedli.

Pavel nalil pět porcí polévky a postupně pokládal talíře na stůl. Nejprve k prázdné židli, pak čtrnáctileté Viktorii, jedenáctiletému Kubovi a devítileté Adéle, nakonec sobě a usednul ka stolu.

„Dobrou chuť," pravil.

I děti popřály dobrou chuť a talíře se počaly pomalu vyprazdňovat. Jen pátý talíř zůstával stále plný.

„Je dobrá," řekla Adéla.

„Ale mámina byla lepší," pravil Kuba.

Viktorie se na něj káravě podívala a pak všichni pohlédli na tátu.

Vypadal smutně.

Dojed - jako poslední - zvedl se Pavel, odnesl svůj talíř i ty ostatní a nakonec také ten poslední, stále plný. Polévku z něj mlče nalil zpět do hrnce a jal se nandávat hlavní chod.

Vše bylo podobné jako před chvílí, jen děti již mlčely.

Nakonec Pavel sundal ze stolu a mohly se jít rozbalovat dárky. Pod stromečkem jich bylo dost. Kuba a Adéla se vrhli rozdat je majitelům, ale co měli dělat, když na některých objevili cedulku s nápisem „máma“?

Nuže, dva dárky skončily vedle sebe u nikoho a zatímco ostatní byly rozbalovány, tyto dva zůstávaly syré.

Pavel rozbaloval jen pomalu. Byl čím dál smutnější.

Potom řekl: „Ve čtvrt na dvanáct půjdeme do centra na půlnoční.“

A bez dalšího slova odešel.

Minulo pár hodin. Pavel mezitím umyl nádobí, vše uklidil, včetně manželčinyh nerozbalených dárků. Děti se radovaly z nových dárků a působily celkem vesele.

Bylo 10 minut po jedenácté a Pavel se dětí zeptal:

„Tak co, už jste přiravený.“

„Jo,“ řekl popravdě Kuba.

Kolem čtvrt odešli.

Nemohli jít do kostela tady na Chlumu. Ten byl zrušen již před 4 lety, protože byl ve špatném stavu; od té doby ještě více zpustnul a byl poškozen i při nedávném průchodu vojáků.

Když se vrátili, děti šly hned spát. Byly poměrně unaveny, a tak byt brzy utichl.

To Pavel spát nemohl. V pokoji měl dárky pro svou ženu, stále nerozbalené. Seděl na židli a koukal na ně. Dotýkal se jich a věděl, že je nikdo nerozbalil. Nikdo další tu nebyl. Nikdo s ním nemluvil.

„Proč jsi mě tu nechala? Proč tě zabili? Proč jsi odešla? Řekni aspoň něco! Mluv se mnou! Bože, kde jsi ty? Proč ty jsi to dopustil? Proč jsi mě tu nechal samotného? Na všechno! Nikomu nic neudělala, jenom byla v nesprávnou dobu na nesprávném místě. Tolik let jsme byli spolu, šťastní a najednou, najednou ji zabijou. Nic proti nim neměla, v ničem jim nebránila. Proč to museli udělat? Proč zrovna jí?“

Druhý den ráno se šel Pavel projít. Hlavou mu šly podobné myšlenky jako v noci. Šel do kostela. Do chlumského kostela. Byl zabeđen, ale dřevo bylo mnohdy rozbito a někdo vlezl dovnitř. Ani dnes nebylo bednění opravené, a tak Pavel vstoupil. Uvnitř tohoto kostela, jež dříve dobře znal, už nebyl drahé roky.

Všchno bylo zaprášené, oprýskané, rozbité. Lavice byly odnesené, ale oltář zůstal na místě. Pavel pokorně přistoupil až k němu. Byl značně poškozený a před ním ležela poničená soška anděla. Pavel ho vzal do ruky. Byl malý, dal se dát do kapsy a donést domů. Pavel ho otěl od prachu a držel v ruce. Ještě chvíli se rozhlížel po liduprázdném svatostánku.

„Je tu Bůh, nebo ne? Asi ano, musí tu být. Přece Bůh nemůže jen tak zmizet!“

Mísila se tam velikost s ponurostí, parádnost s omšelostí.

Pavel dal anděla do náprsní kapsy u kabátu a odešel domů.

Doma Pavel anděla umyl a usedl s ním k oknu.

„Tak co, anděli? Dopadl jsi taky špatně. Jsi sám. Křídla máš polámaná, a přitom bys tak rád letěl nahoru k Bohu.“

Mluvíval s andělem každý den. Radil se s ním o věcech všedních i výjimečných, pozemských i duchovních.

Přemýšlel, jak mu pomoci z jeho ubohosti. Bylo mu anděla líto. Když mluvil s andělem, bylo mu líto anděla a ne jeho samotného - Pavla.

Napadlo ho udělat pro něj nová křídla z mosazi. Dalo to moc práce, ale tu si zpříjemňoval hovory s andělem.

Najednou bylo hotovo. Pavel přišel s andělem do kuchyně a setkal se tam s Viktorií.

„Jé, ten je krásnej!“ řekla.

Anděl s novými křídly vypadal vskutku nádherně.

„Kam ho dáme?“ zeptal se jí Pavel.

„Tady na skříňku,“ napadlo ji.

Anděl se tam hodil; krásně se na skříňce vyjímal a všem se líbil. Byl symbolem jejich nového života, v němž už nebyla matka. Jejich ochráncem. Ale zároveň už nebyl Pavlovým soukromým partnerem. Teď tady byl pro všechny a Pavel s ním už nemluvil. Jako by se sobě vzdálili - anděl si už létal do nebes a zpátky a Pavel byl stále tady na zemi a pořád byla jen na něm starost o rodinu.

„Ahoj. Tak jak je?“ zeptal se Martin, Pavlův spolužák ještě z gymnasia, když se potkali ve městě.

„Ale tak jde to. Co ty?“

„No, přestěhovali jsme se na Chlum. Se dvěma dětma už jsme nechtěli bydlet v garsonce, a tak jsme ji vyměnili, a dokonce se mi podařilo sehnat velký byt na Chlumu, takže se tam vracím.“

„Takže už máš dvě děti?“

„No, šestiletýho kluka a třináctiměsíční holku.“

„To je skvělý!“

„Že jo. Ale co ty, povídej, co rodina?“

Pavel chvíli mlčel.

„Manželka už nežije,“ řekl pak.

To Martina zarazilo, ale vyzvídal dál. Pavlovi připadalo, jako by se rozešli naposledy včera po škole, a přitom se neviděli dobrých 7 let. Rozuměli si spolu vždycky, ale nebyli příliš blízcí přátelé a když se Martin odstěhoval, setkali se jedině na třídním srazu. Najednou se však Martin vrátil na Chlum.

Odted' se vídali skoro každý den a stali se opravdovými přáteli.

*Z rozmlácenýho kostela,
v krabici s kusem mýdla,
přinesl jsem si anděla,
polámali mu křídla.
Díval se na mě oddaně,
já měl jsem trochu trému,
tak vtiskl jsem mu do dlaně
lahvičku od parfému.*

*A proto prosím, věř mi,
chtěl jsem ho žádat,
aby mi mezi dveřmi
pomohl hádat,
co mě čeká
a nemine,
co mě čeká
a nemine.*

*Pak hlídali jsme oblohu,
pozorující ptáky,
debatující o Bohu
a hraní na vojáky.
Do tváře jsem mu neviděl,
pokoušel se ji schovat,
to asi ptákům záviděl,
že mohou poletovat.*

*A proto prosím, věř mi,
chtěl jsem ho žádat,
aby mi mezi dveřmi
pomohl hádat,
co mě čeká
a nemine,
co mě čeká
a nemine.*

*Když novinky mi sděloval
u okna do ložnice,
já křídla jsem mu ukoval
z mosazný nábojnice.
A tak jsem pozbyl anděla,
on oknem odletěl mi,
však přítel prý mi udělá
novýho z mojí helmy.*

*A proto prosím, věř mi,
chtěl jsem ho žádat,
aby mi mezi dveřmi
pomohl hádat,
co mě čeká
a nemine,
co mě čeká
a nemine.*

Bratři

*Varhany v Oliwie pozbyly zvuku,
je mlha a ticho a nevidíš břeh
a namísto mozku, jenž vedl by ruku,
jen pistole píší po šedivých zdech.
Ve jménu humanity!*

*Být vděčný té ruce, co zbytky ti hází,
když není co jíst a je vánoční čas,
být němý jak ryba, jež na stole schází,
když na dlažbě pásy ti rozdrťí vaz.
Ve jménu humanity!*

*Ve stáji v seně ti vykážou byt.
To, abys denně se přiblížil Kristu.
A přirazí k ceně i slovíčko lid.
A přirazí k ceně i sádrovou bustu.
I slova, jež slýcháš.
I vzduch, který dýcháš.
Tvou radost
i slzy
i hlad.*

*Od varhan v Oliwie ticho se dívá,
už pastýři Ježíše přivítali,
koledy hladem ti žaludek zpívá,
v refrénu zahrají samopaly.
Ve jménu humanity!
Ve jménu humanity!
Ve jménu humanity...*

Ve válkou zmítané zemi procházel jsem vesnicí, která byla značně poničená. Přežívalo zde několik obyvatel a u jednoho ze statků jsem narazil na chlapce, asi tak patnáctiletého. Jelikož bylo pozdní odpoledne, zeptal jsem se ho, zda bych tu někde nemohl přespat. Řekl, že klidně u nich, ale ať nepočítám s jídlem - stěží ho mají pro sebe. I když třeba vajíčko a mléko by mi dát mohli. Odpověděl jsem, že jídlo pro sebe mám a mohu jim i zaplatit za nocleh.

Kluk mě uvedl do domu, kde jsem se seznámil s jeho o hodně mladším bratrem. Hoši tady spolu hospodařili sami - nevěděli, kde jsou jejich rodiče, ani, zda ještě žijí; měli jen oprýskaný statek, kozu, krávu, pět slepic, kočku a několik králíků.

Mladší z bratrů se mnou zpočátku vůbec nemluvil, starší mě první den oslovoval „pane“, i když jsem mu říkal, že jsem Vít a že mi může tykat. Potom, co jsme se trochu seznámili, se kluci šli postarat o zvířata a pak mi ukázali i celé stavení. Seznal jsem, že i s mými skromnými dovednostmi jim mohu pomoci s několika nezbytnými opravami, a proto jsem se nabídl, že tady zůstanu dvě noci a něco opravím.

Večer mi zejména starší z chlapců povídal o tom, co spolu bratři zažili a já jsem jim zase vyprávěl příhody z mých cest a o historii. Druhý den jsme se společně dali do dohodnuté práce.

Nakonec jsem na jejich statku vydržel hned tři noci a pořád bylo co dělat i povídat. Posledního večera jsem jim dal slíbené peníze a ráno jsem pokračoval ve svém putování. Ty kluky jsem už nikdy neviděl, ale do konce života na ně nezapomenu.

*Bratříčku, nevzlykej,
to nejsou bubáci.
Vždyť už jsi velikej,
to jsou jen vojáci.
Přijeli v hranatých,
železných maringotkách.*

*Se slzou na víčku
hledíme na sebe,
bud' se mnou, bratříčku,
bojím se o tebe.
Na cestách klikatých,
bratříčku v polobotkách.*

*Prší a venku se setmělo,
tato noc nebude krátká.
Beránka vlku se zachtělo.
Bratříčku, zavřel jsi vrátka?*

*Bratříčku nevzlykej,
neplýtvej slzami,
nadávky polykej
a šetři silami.
Nesmíš mi vyčítat,
jestliže nedojdeme.*

*Nauč se písničku,
není tak složitá.
Opři se, bratříčku,
cesta je rozbitá.
Budeme klopýtat,
zpátky už nemůžeme.*

*Prší a venku se setmělo,
tato noc nebude krátká.
Beránka vlku se zachtělo.
Bratříčku, zavírej vrátka!
Zavírej vrátka!*

Slovo o pravdě

*V Loyole Ignác píše Hamleta,
jenž mluví slova, slova, slova.
Zrna jsou dávno v mouku semleta
a hrbáč havran hlízy klová.
Jsou slova básní v pokru prohraná
a dívky v hot pants pívem zpité.
Zříš lesklá pera v peří havrana
a kříž, jenž drží jezuité.*

*V zástupu chátra zedraná,
burlaci s písni jednotvárnou.
Na stěně obraz tyrana,
krvavé hvězdy nad továrnou.
Na nebi visí oblaka
a měsíc svítí nad hvězdárnou.
V gulagu bijí kulaka
a hvězdy stárnou,
hvězdy stárnou.*

*Rudá je krev a tužka cenzora,
rudý je samet vazby spisů.
Rudé jsou žilky v oku kondora,
rudá je barva kompromisů.
Jedově rudá barva minia,
pod rudým sluncem bubny znějí.
Zní pochod do citátů z Plinia
pro školní výlet do Pompejí.*

*V zástupu chátra zedraná,
burlaci s písni jednotvárnou.
Na stěně obraz tyrana,
krvavé hvězdy nad továrnou.
Na nebi visí oblaka
a měsíc svítí nad hvězdárnou.
V gulagu bijí kulaka
a hvězdy stárnou,
hvězdy stárnou.*

*Je k pláči řeč, jež mluví frázemi,
protože slov a vět se bojí.
Je k smíchu řád, jenž získán v zázemí,
zatímco chlapci v palbě stojí.
Jestliže důsledek je příčinou
a volnost cítí mřížce pastí,
je rodná země možná otčinou,
však není vlastí, není vlastí.*

*V zástupu chátra zedraná,
burlaci s písni jednotvárnou.
Na stěně obraz tyрана,
krvavé hvězdy nad továrnou.
Na nebi visí oblaka
a měsíc svítí nad hvězdárnou.
V gulagu bijí kulaka
a hvězdy stárnou,
hvězdy stárnou,
hvězdy stárnou,
hvězdy stárnou...*

„Pravdu můžeme poznat, ale ani pokud ji známe, ji nemůžeme nezpochybnitelně prokázat, a proto jedinou cestou, jak se dostat blíž k pravdě, je její neustálé hledání. Přesvědčení, že jsme pravdu našli ve skutečnosti téměř určitě znamená, že jsme se jí začali vzdalovat. Domnění, že náš názor je zcela pravdivý, lze označit za nejsilnější možnou víru, ale přesněji ho lze nazvat zaslepeností.“

Vít Mlát

„Měli jsme ji vyhnat hned, jak si ji sem Struka přitáhnul, mrchu jednu cigánskou!“ zvolal Matouš vyšev z kostela.

Vedle něj šel Tomáš. Ten nesdílel jeho názor, a tak mu oponoval:

„Dyť není jasný ani, jestli to opravdu udělala.“

„Co není jasný? Dyť ji odsoudili, pohanskou kurvu!“

„Jakou kurvu, ty vole?!“

„Vždyť si ji nevzal před Bohem, protože pohanskou špínu v kostele nikdo nemůže oddat.“

„Že katolík nemůže oddat smíšený pár, to je ubohost katolíků, ne Marcely.“

„Jaká ubohost? Tak přece nám nikdo nemá co špinit krev!“

„Každopádně jsem přesvědčen, že to neudělala.“

„Jak můžeš tvrdit, že to neudělala, když ji odsoudil soud a slyšel jsi teď faráře, ne? A kdo jiný by to podle tebe mohl udělat? První vražda v týhle vesnici a zrovna, když tu žije cigánka! Trochu zvláštní náhoda, ne?“

„Ale proč by ho zabíjela? Vždyť neměla důvod u něj krást a nic se u ní nenašlo.“

„Kdo ví, co s tím provedla? Ta ženská nezná Boha. Nemá svědomí, morálku. Ona to má v sobě!“

„To je pořádná blbost!“

„A kde by asi sebrala nějaký zásady? Vždyť do kostela nepřišla. Ani by ji tam nepustili. Cigáni to mají zařízený jinak než my.“

„Tak ona se morálka bere v kostele, jo?“

„No a kde jinde?“

„Tak se asi bavíš s člověkem bez morálky, protože já přijdu do kostela tak jednou do roka. Měl by sis dát pozor, abych tě nezabil.“

„Nech toho, vždyť ty jsi katolík.“

„Jo. A nevěřím, že Bůh je na nebesích, vlastně vůbec neuznávám církve, ale jsem katolík. Jak se pozná takovej katolík?“

„Je pokřtěnej. To je základ.“

„Hm. Takže kdo není pokřtěnej, tak nemá zábrany, a kdo je pokřtěnej, tak nemůže krást, vraždit a podobně. Proč se teda zpovídáte?“

„Protože katolík hřeší, ale uvědomuje si to a chce se očistit.“

„To máte teda snadný. To ten cikán to má těžší. Proto já už dlouho ke zpovědi nechodím. Zpovídám se sám před Bohem, ne faráři.“

„Ale takhle nedosáhneš odpuštění.“

„A to řekl kdo?“

„Bůh!"

„To tak!"

„Nerouhej se!"

„Ty si myslíš, že Bohu vadí, když pochybuju o tvrzení těch, kteří tvrdí, že mluví za něj?"

Matouš se odmlčel. Blížili se k Tomášovu statku a když tam dorazili, řekl Tomáš:

„Pojď k nám na kafe."

Tomáš měl malého synka, a tak jeho žena zůstala doma, Matoušova manželka zase byla nemocná. Proto byli v kostele sami a dali se do řeči.

„Tak dobře," souhlasil Matouš.

Minuly téměř tři roky. Václav Struka, manžel Marcely, odsouzené za vraždu souseda, stále žil ve vesnici; dost možná proto, že mohl těžko prodat hospodářství a začínat někde znovu s malým synem. Jeho synku Vojtovi už bylo osm. Byl naprosto vyčleněn z kolektivu vesnických dětí, které jej častovaly sprostými urážkami a všemožně mu ubližovaly.

Tomášův nejstarší syn Matěj byl v podobném věku jako Vojta; s ostatními dětmi se příliš nebavil a jejich narážek na Vojtu si moc nevšímal.

Jednou se Matěj trochu zdržel ve škole a pak šel pomalu domů. Byl krásný jarní den a on se rozhodl vzít to cestou kolem rybníčka. Dole uviděl skupinu kluků, většinou starších než byl on, ale i několika mladších. Přišev blíž, seznal, že s nimi je i Vojta, čehož si prve nevšímal. Ostatním se tato skutečnost evidentně vůbec nelíbila.

„Co se k nám sereš, ty cigánskej bastarde?!" vykřikl jeden ze starších kluků a hrubě do Vojty strčil.

„Já jsem chtěl jít s váma," řekl tiše Vojta.

„S bastardama se nebavíme!" obořil se na něj tentýž. „Stejně přijdeš do pekla jako všichni bastardi a cigáni!"

„To není pravda!" bránil se Vojta. „A nejsem cigán!"

„Tvoje matka byla špinavá cigánská kurva a mordýřka a ty půjdeš do pekla za ní! Máš v sobě krev vrahů!"

„Máma ale nikoho nezabila!"

„Jo? A co Zrábek? Máš na rukou jeho krev!"

„Ale ona to nebyla!"

„Ale byla!"

„To je lež!"

„Lež? Takže soudce lže, pan farář lže? Já lžu? Já jsem podle tebe lhář?"

„Ona to prostě nebyla!"

„Takže jsem lhář! Ten bastard mi řekl, že jsem lhář!"

V tom okamžiku dal tento kluk Vojtovi ránu pěstí do obličeje. Vojta upadl na zem a chytil se za místo, kam dostal úder.

„Tlučte ho!" vyřkl kluk.

Nato do Vojty všichni začali kopat.

Matěj v tu chvíli už stál poblíž hráze, kde se tato scéna odehrávala.

„Nechte ho!" zařval běže ke skupině dětí.

Všichni se zarazili. Nejagresivnější z nich, jenž vše začal, zvolal:

„Vždyť je to cigánskej bastard, kterej stejně přijde do pekla!"

„Třeba ho trochu očistíme!" přidal se druhý kluk.

„Hodíme ho do rybníka!" pravil někdo další.

„To nesmíte!" vyhrkl Matěj.

„A jak nám v tom jako zabráníš?"

„Co když se utopí? Vždyť se nemůže ani pohnout!"

„Ale to on jenom tak hraje! Cigáni přežijou hodně."

„Co když to nepřežije a budete vrazi?"

„Nikdo se nebude starat o vraždu nějakýho cigánskýho bastarda. Bude o havěť míň!"

„Jseš si jistej? Já to řeknu. Museli byste zabít i mě.“

„Tebe nemusíme zabíjet. Cekneš a dopadneš jako on!“ řekl první z kluků, ale Vojtu do vody nehodili. Kluk prošel hloučkem, překročiv Vojtu, k Matějovi, chytil ho u krku a stisknul tak, že jím projela silná bolest.

„Slyšel jsi?“ pravil. „Cekneš a zbijeme tě tak, že nedojdeš domů. Stejně nechodíš do kostela.“

Obrátiv se ke skupině dodal: „Nechte je tady, pohany, a pojd'te.“

Ostatní odešli za ním.

Matěj si protřel krk a kleknul si k Vojtovi. Ten měl stále ruce před obličejem a vůbec se nehýbal.

Matěj mu jednu ruku jemně odtáhl od tváře a promluvil na něj:

„Vojto.“

Vojta otevřel oči. Jen pomalu se zvedal. Posadil se.

„Pojď k nám domů,“ navrhl Matěj.

„Jo,“ řekl Vojta.

Chvilku ale ještě seděli na hrázi. Pak se Vojta s Matějovou pomocí postavil a pomalu šli k Matějovi domů.

Vstoupili do kuchyně, kde zrovna narazili na Tomáše. Ten si ihned všiml, že s Vojtou něco není v pořádku. A běžné nebylo ani to, že si Matěj přivedl někoho domů.

Odpověděv klukům na pozdrav zeptal se Tomáš:

„Co se stalo?“

„Zmlátili ho,“ vysvětlil Matěj.

„Tak si sedněte. Já udělám aspoň bylinkovej čaj.“

Oba hoši se posadili ke stolu a Matěj vyprávěl:

„Říkali mu, že je cigánskej bastard, že jeho máma zabila Zrábka a pak ho zbili. Potom ho chtěli hodit do rybníka.“

„Vždyť by se v tomhle stavu utopil!“ zvolal Tomáš. „To snad není pravda, co ty katolíci neprovedou. A pak se se mnou budou hádat, že církev a chození do kostela vede k morálce! Jaká morálka? Chození do kostela vede tak akorát k chození do kostela. Tam se poslouchá velectěný pan farář, kterej akorát vykládá dogmata a vede k poslušnosti. Stane se z nich tak akorát stádo ovcí, který budou ti nahoře snadno ovládat. Naučej se, že kdo nevyznává jejich hodnoty, přijde do pekla, a pak ho klidně zabijou, protože je stejně k ničemu. I ke katolíkům se mnohdy chovaj jako hovada a běda někomu, kdo není Křesťan, nebo hůř - kdo je protestant! Vždyť oni jsou schopni vést války proto, aby prosadili svoje názory. Mnohdy snad ani ne proto, že by tomu tak věřili, ale prostě kvůli moci, kterou církev má!“

„Já věřím, že nepříjdu do pekla,“ pronesl Vojta, když Tomášův monolog skončil.

„To víš, že nepříjdeš,“ řekl mu na to Tomáš. „Bohu je úplně jedno, jestli jsi pokřtěný, jestli chodíš do kostela, a tuplem je mu jedno, jestli jsi poloviční cikán, nebo jestli tvoji rodiče byli oddáni v kostele. O tom jsem přesvědčeněj. Kdysi, když jsem byl ještě kluk, o něco starší než vy, byl u nás v kostele na chvíli farář ze sousední farnosti, protože ten náš byl nemocný; protože jsem mnoho věcí na Křesťanství nechápal, dost jsem se ho vyptával, a on se mi to ochotně snažil vysvětlit. Pořád mi třeba vrtalo hlavou, jak je možné, že člověk, který se narodí nesezdaným rodičům, je považován za špatného, když nic špatného neudělal; bylo mi divné i to, proč by Bůh neměl rád lidi, kteří se narodili v rodině uznávající jiné hodnoty, a tento pan farář mi odpověděl: *„Viš, ono je podle mě celkem jedno, kdo tě porodil, nebo co vyznáváš. Až přijdeš před Boží soud, tak nebudeš souzen pro to, kým jsi, ale, jaký jsi. Je proto důležité, aby ses vždy choval podle svého svědomí. Viš, kolik je na světě lidí, kteří o Křesťanství ani neslyšeli? A já nevěřím tomu, že by je Bůh měl proto méně rád.“* Nebudeš souzen pro to, kým jsi, ale, jaký jsi. To je podle mě mnohem důležitější, než vtloukat lidem do hlavy, že mají chodit do kostela, zpovídat se, že když už si chtějí vzít někoho jiné víry, musí se ten druhý nejprve nechat pokřtít. Vždyť to jsou všechno jenom formality. A vždycky je důležitý obsah, nikoliv forma.“

Vojta i Matěj poslouchali upíjejíce čaj. Vojta byl zvyklý slýchat spíše opak a najednou se setkal s někým, kdo měl podobné názory jako on, jen mnohem vyzrálejší.

Začínalo mu být trochu lépe. Snad neměl žádné vážné zranění a za chvíli mohl pokračovat k sobě domů. Už ho ani nenapadlo, že by se snažil zalíbit zarytě katolickým klukům. Začal se kamarádit s Matějem.

Uplynuly čtyři měsíce od události na hrázi rybníka. Vojta se po ní hodně bál do školy, a tak se Tomáš rozhodl, že bude jeho a Matěje učit se prát. Oběma to šlo docela dobře a zároveň s nimi Tomáš mluvil o svém názoru na Boha a na církvev. Naštěstí už k žádným vážným incidentům nedocházelo.

Stalo se však něco jiného - ve vsi došlo k několika krádežím. Rozběhlo se vyšetřování a pachatel byl brzy nalezen. Byl jím jeden z obyvatel vesnice, pochopitelně katolík, každotýdenně přicházející do kostela. Jaké však bylo překvapení, když v jeho domě bylo nalezeno ještě několik předmětů ukradených z domu zavražděného sedláka Zrábka, jež zloděj nestihl nenápadně prodat v některém vzdálenějším městě! Netrvalo dlouho a vyšetřovatelé prokázali, že tento zloděj je zároveň Zrábkovým vrahem, a Marcela Struková je tudíž nevinná.

Marcela se proto mohla vrátit ke svému muži a i přes všechna příkoří se rodina nerozhodla odejít z vesnice. Pár dní potom potkal Tomáš Matouše.

„Tak co," řekl pozdraviv, „Struková to neudělala, že?"

„No, neudělala," pravil Matouš, „měl jsi pravdu."

„A měl pravdu pan farář a ten slavný soud?"

„Neměli."

„Tak vidíš. Oba se určitě nechali zaslepit tím, že je cikánka. Budeš jim dál tak slepě věřit?"

„Ale komu mám věřit, když ne jim?"

„Chytrý člověk přece nemusí věřit. Musíš přemýšlet, hledat pravdu, musíš hledat jiné pohledy. Velmi často není pravda to, co se zdá být zjevné."

*V studené parádě kožených křesel,
kožených křesel, kožených křesel,
sešli se k poradě výrobci hesel,
výrobci hesel, výrobci hesel.
Mnohé, co hrozilo, pozbylo punce,
za okny mrazilo srpnové slunce
a křičelo na lidi: Pamatuj!
A křičelo na lidi: Pamatuj!*

*Pod hnědí Sieny, sežehlých trámů,
sežehlých trámů, sežehlých trámů,
hleděly hyeny na věže chrámů,
na věže chrámů, na věže chrámů.
V ulici trpěly pahýly stromů,
hleděly na střely v průčelích domů
a křičely na lidi: Pamatuj!
A křičely na lidi: Pamatuj!*

*Ten najatý přístěnek zapadal prachem,
jen pavouci v síti a trpký pach klihu
a embria myšlenek chvěla se strachem:
Kěž nemusí žít! Kěž nemusí z lihu!*

*V zelené zahradě slyšel jsem trávu,
slyšel jsem trávu, slyšel jsem trávu,
mluvila o zradě, o pěstním právu,
o pěstním právu, o pěstním právu,*

*mluvila o mužích s tvářemi šelem,
mluvila o růžích nad dívčím čelem,
jež křičely na lidi: Pamatuj!
Jež křičely na lidi: Pamatuj!*

*Před sebou muletu, vládci se smáli,
vládci se smáli, vládci se smáli,
podivnou ruletu s pistolí hráli,
s pistolí hráli, s pistolí hráli.
Minulo září a ulicí chodí
jen milion tváří těch zbloudilých lodí
a žádná z nich neslyší: Pamatuj!
A žádná z nich neslyší: Pamatuj!
Pamatuj!*

Vzdor

*Nosíme z módy kopretiny,
čímž okrádáme stáda
a vůl, kdys jméno obětiny,
je titul kamaráda.
Na obou nohách vietnamku
a jako komfort hlavu,
na klopě placku, jak psí známku,
znak příslušnosti k davu.*

*I naše generace má svoje prominenty,
program je rezignace a facky argumenty,
potlesk je k umlčení a pískot na pochvalu
a místo přesvědčení jen pití piva z žalu.*

*Pod zadkem stránku Dikobrazu,
vzýváme zlatý tele,
sedáme v koutcích u obrazů,
čekáme spasitele.
Civíme lačně na měďáky,
my, Gottwaldovi vnuci,
a nadáváme na měšťáky,
tvoříce revoluci.*

*I naše generace má svoje kajícníky
a fízly z honorace a skromný úředníky
a tvory bez svědomí a plazy bez páteře
a život v bezvědomí a lásku k nedůvěře.*

*Už nejsme, nejsme to, co kdysi,
už známe ohnout záda,
umíme dělat kompromisy
a zradit kamaráda.
A vděční dnešní realitě
líbáme cizí ruce
a jednou zajdem na úbytě
z tý smutný revoluce.*

*I v naší generaci už máme pamětníky
a vlastní emigraci a vlastní mučedníky.
A s hubou rozmlácenou dnes zůstali jsme němi.
Ne, nejsme na kolenou. Rejeme držkou v zemi...*

„Fotr je debil!“ pronesl kluk, nemohlo mu být víc než 17, vstoupiv do místnosti, v níž se nacházela skupina mladíků jemu nepodobných a několika holek.

„Copak?“ odpověděl mu na „pozdrav“ jeden z nich. „Zarazil kapesný?“

„Chce, abych se víc učil, že se prej jinak neuživim. A prej mám chodit do kostela, že prej se ze mě stává shnilák a budižkničemu.“

„Ser na fotra, pojď chlastat!“ zaznělo od někoho dalšího ze skupiny.

Společnost měla několik lahví obilného destilátu a někteří již byli poněkud v opojení. Kluk se k nim bez váhání připojil, proč by sem také jinak chodil. Požívali alkohol a pokud měli to štěstí, že některá měla zájem, protože holky byly pokaždé v menšině, odešli si do sousední místnosti zašukat.

Ač tato sešlost vypadala jednotně, tvořili ji mladí muži rozličných původů a postavení. Některý nevštěvoval školu, třeba i universitu, jiný nedělal nic nebo jen to nejnutnější, aby se uživil. Lacino pronajatý byt poskytnul jeden z těch s movitějším otcem, který žil nějakých sto kilometrů od hlavního města a neměl ani tušení, co synek při studiích dělá. Když už se učil, tak zpravidla ve studovně, nebo u spolužáků, protože v tomto hnízdě nebyl nikdy klid. Majiteli to bylo jedno, když dostal zapláceno; on v tomto domě nebydlel. Věkové rozmezí přítomných bylo zpravidla mezi 15 a 28 lety.

Když neměli prostředky od rodičů, živil se jediné náhodnou prací, většina z nich aspoň zkusila prostituci.

Všechny je spojoval především odpor k životnímu stylu jejich rodičů. Podle nich si ti staří nikdy nic neužijou a oni nechtějí dopadnout stejně. Chtějí se bavit a je jim jedno, jestli zemřou ve 25 nebo ve 30. Stejně nemá cenu žít dýl za cenu, že se budou podřizovat společnosti.

Takový Vladimír, jeden z těch, jimž rodiče platí školu, třeba nebral studium úplně na lehkou váhu. Psal do studentských novin, a dlužno podotknout, že jeho články byly velice oblíbené; chtěl se stát novinářem a bojovat proti tradičním hodnotám společnosti.

A třeba Martin se už skoro ani nevracel domů. Když nepřespál tady, lze-li to vůbec tímto slovem nazvat, často přenocoval u někoho, pro něž udělal nějakou práci, občas u holky, již zbalil, jindy u kamaráda. Domů však tu a tam chodíval, většinou střízlivý, protože v opilosti už byl několikrát vyhozen.

Nebo František, to je ten, kterého jsme na počátku viděli vstoupit - ten se učil řemeslu, avšak neslavně. Jako ostatní se večer často šel napít, někdy si ke kapesnému, jež mnohdy ani nedostal, přivydělal práci, kterou mu někdo našel, protože například bylo zapotřebí více lidí; když nebyla jiná možnost, šel se prodat, což bylo velmi výnosné; tím víc, čím to bylo většinou společnosti zavrhané.

Jednou Martin prohodil: „Pánové, já mám mladšího bratra!”

„No a co má bejt?” řekl někdo.

„A kolik mu je?” pravil někdo jiný.

„Právě, že mu bude čtrnáct a je hezkej. Hodně hezkej. No a já jsem dostal takovej nápad. Víte, jakěj?”

„Že ho prodáš a vezmeš si podíl.”

„Víš, jakěj to bude kšeft? To vůbec nebudu muset makat!”

„Tak ho nejdřív přived’.”

„Copak, ty bys ho chtěl vyzkoušet první?” zaznělo.

„Nic takovýho,” odmítl Martin. „Nejdřív at’ jsou nějaký prachy. A pak ho přivedeme na oslavu.”

Nápad s bratrem Martinovi vyšel.

„Ale příště si vezmu tři čtvrtě,” dodal prý mladý Lukáš, když se s Martinem rozdělil.

Aby Lukášovi nebylo líto malé provize, a hlavně, protože mu to přišlo normálně správný, vzal Martin Lukáše do doupěte na oslavu. Tam se většina opila více než obvykle a zároveň se konaly hotové orgie. Nikdo té noci nešel domů a snad nikdo nešel druhý den do žádné školy nebo práce.

Když Lukáš přišel odpoledne domů, jeho rodiče se velice rozčilovali, avšak věděli, že byl s Martinem.

„Martin mi našel práci a pak jsme trochu oslavovali,” řekl jim a doplnil, kolik si vydělal.

„A ve škole jsi byl?” zeptal se otec.

„Nebyl, ale už se to nestane!” ujistil ho Lukáš, a tak se otec přestal ptát, i když mohl předpokládat, že to s ním nedopadne lépe než s Martinem.

Plynutí času skupina ani nevnímala. Lidé se v ní obměňovali - tu a tam někdo odešel, někdy proto, že přešel na jiné hodnoty a našel si obyčejnou stálou práci, jindy se někdo vydal na cesty, nebo se po někom prostě slehla zem a nikdo nevěděl, proč; také tu a tam přibyl někdo nový.

Lukáš sem chodíval stále častěji. Časem začal dostávat za své služby menší provizi, a tak úplně přestal dávat podíly Martinovi, který beztak na jeho výdělků již neměl své přičinění. Na rozdíl od Martina šel na střední školu, a dokonce se tam zvládal udržet, i když několikrát týdně pracoval a pil.

Časem se změnilo i jméno toho, kdo doupě platil; našel se jiný bohatý sponzor, a tak vše mohlo pokračovat.

Někteří nechtěli jen být zalezlí a nadávat na hloupý svět těch starých. Snažili se provokovat a vyvolávat protesty. Když ve městě došlo k jakýmkoliv nepokojům, samozřejmě u toho tato parta nesměla chybět.

Zatímco Martin žil naplno ve stylu skupiny a neřešil, co bude za dva dny, natož za několik let, Lukáš úspěšně završil studium na střední škole, a dokonce byl přijat na universitu. Najednou začal brát studium vážně, protože věřil, že jako vzdělanec bude mít větší šanci něco změnit. Ve skupině se však stále objevoval, a dokonce mnohým lidem z ní začal dávat určitý řád. Chtěl, aby jejich názory měly dopad na zbytek společnosti.

Když Lukáš dokončil studium, našel si dobrou práci a brzy se ve skupině přestal objevovat. Začal žít životem běžných lidí, založil rodinu a nakonec se dožil spokojeného důchodu.

Skupina se časem rozpadla, protože se nenašel sponzor, který by dál financoval její zašívárnu. Někteří pak s tímto stylem života přestali, jiní se připojili k jiným podobným skupinkám, nebo se různě poflakovali.

To byl i případ Martina. Bylo mu třicet čtyři, když parta přišla o místo, kde se mohla scházet. Už byl starý na to, aby zapadnul do jiné podobné, a tak se přes den, pokud nepracoval, vyskytoval na ulicích, občas žebrol. Přespával zpravidla u žen ne, o moc movitějších než on, jindy bydlel na ubytovnách. Vykonával dělnické práce, protože na ně byl celkem šikovný. Prostitucí se ve svém věku už živit nemohl.

Když zestárl a začaly ho opouštět síly, byl přijat do domova pro přestárlé. Nepřestal se pohybovat po ulicích a žebrol, aby získal alespoň pár drobných na pivo či cigaretu.

František, byť s obtížemi, vyučil se, a později se mu to hodilo. Skoncovav kolem pětadvacátého roku se skupinou, získal ve svém oboru docela dobrou pověst. Na bouřlivé mládí později už jen vzpomínal.

Vladimírovi se splnil jeho sen o novinářině. Postupně se vypracoval až na šéfredaktora prestižního listu a proslul sugestivními reportážemi z ulic města, z válečných konfliktů, ze života různých profesí, ale i trefnými komentáři politiky, které si nemohl dovolit úplně každý. Ale on je nepsal často a uměl se pohybovat tak na hraně, aby poukázal na závažné problémy, a přitom se nevystavil velkému riziku.

*Kalhoty roztržené
na vnitřní straně,
zápěstí roztřesené
a seschlé dlaně,
kterými žmoulá kůrku chleba,
sebranou z pultu v závodce,
tak teda říkejme mu, třeba,
důchodce.*

*Rukávy u zimníku
odřením lesklé,
čekává u rychlíků
na zbytky ve skle,
stydlivě sbírá nedopalky,
ztracené v místech pro chodce
a pak je strádá do obálky,
důchodce.*

*V neděli vysedává
na lavičce v sadech
a starou špacírkou si podepírá
ustaranou hlavu.
Sluníčko vyhledává,
naříká si na dech
a vůbec nikdo už mu neupírá
právo na únavu.*

*Na krku staré káro
a úzkost v hlase,
když žebrá o cigáro,
zlomí se v pase,
na místo diků sklopí zraky
a není třeba žalobce.
Když vidím tyhle lidský vraky,
třesu se strachem před přízraky,
že jednou ze mě bude taky
důchodce.*

Revoluce

*Pták Noh
na sponě do vlasů
rval poloshnilou slámu
ze stohů.
Pár soch
a střelky kompasů,
jež ukazují k chrámu
bez bohů.
Barevné uniformy mužů
a na chodníku dav
a stejné tváře stejných sériových hlav.*

*Ten sen
měl pachut' hororů
a šíleného chóru
zbabělých.
A den
byl plný praporů
a šedivého flóru
zemřelých.
Tři stovky šupinatých schodů
a nebe z provazů,
setnuté hlavy v galerii obrazů.*

*Namísto býčích zápasů jen zabíjení volů.
Sto pikadorů bez pasů a matadoři z dolů.
Když dáma růži odhodí, tak promění se v můru,
je černé moře bez lodí a vlci vyjí vzhůru
na čtyři měsíce.*

*Pár hnízd
pod sítí z pavučin
a utopení ptáci
na řece.
A hvízd,
jenž zdusí v kovu čin,
než lev se dopotácí
do klece.
Sad keřů se zlatými pruty,
hra rtuti v potocích,
železné ryby s prašivinou na bocích.*

*Pět bran
ze slupek ořechů
a pod branami kvádry
ukryté.
Zvuk hran
už vsákl do mechu*

*a všude stopy sádry
rozlité.
Krkavci nad věžemi hradů
a šelmy v podhradí
řvou mene tekel na krvavém pozadí.*

*Ta země ve snu spatřená se podobala ghettu.
To hrůza s ďáblem sbratřená bubnuje na roletu.
V tom snu, v němž mlčky křičíme, že nula pojde z nuly,
je nejhorší, že nevíme, je nejhorší, že nevíme,
je nejhorší, že nevíme, že jsme již procitnuli...*

Zavítal jsem do jednoho malého státu. Byla tam vláda, které nešlo o nic jiného, než jak si udržet moc, a jakékoliv ohrožení tvrdě trestala.

V tom státě žil Milan, muž něco přes třicet let, technicky vzdělaný, protože společenskovední obor studovat nemohl; toho však nakonec nelitoval - jako strojní inženýr získal velmi dobře placenou práci a čím méně se dozvěděl pouček o lidech a společnosti, tím víc byl schopen přemýšlet samostatně.

Dobře si uvědomoval, že tento režim, který tu byl už přes dvacet let, nepovede k ničemu dobrému, ač to deklaroval. Ano, slibů bylo stále hodně, zejména na počátku bylo slíbeno, že se země dostane z dluhů, že budou napraveny škody z povstání i z nedlouho předtím proběhlé občanské války, že budou lidé mít práci, že se zlepší vztahy s okolními zeměmi pro podporu vývozu. Ani dnes sliby úplně neutichaly, ale spíše se měnily na ujištění, že k tomu všemu opravdu dojde.

Oba Milanovi rodiče přežili několik let ve vězení. Jeho matka pak skončila jako uklízečka ve škole, otec pracoval coby noční hlídač, později jako zedník a elektrikář na stavbách, před pěti lety zemřel.

Společnost však nebyla úplně lhotejná. Stále sílila její nevole vůči nejvyšším představitelům státu a Milanovi připadalo, že se tu něco chystá. Věřil, že dříve či později přijde revoluce, která napraví nespravedlnosti v tomto státě.

A vskutku se tak stalo. Ani ne za rok napětí ve společnosti vygradovalo natolik, že došlo k povstání všech od dělníků po úředníky. Vlna stávek zastavila výrobu a fungovaly snad jen noviny. Ty však tiskly většinou k nelibosti vlády o tom, jak lidové bouře pokračují. Však je také psali mnohdy úplně jiní lidé než před měsícem, jindy takoví, kteří už po něčem podobném dlouho toužili, ale netroufli si nic v tom duchu napsat.

Doprovady se podařilo to, v co dav doufal. Vláda rezignovala, aniž by bylo nutné ji postřílet. Byla nahrazena jinou, kterou si lidé zvolili, z velké části z řad vůdců povstání. Obětí nepokojů bylo jen málo, a tak byli nakonec téměř všichni spokojeni. Začalo se blýskat na lepší časy.

Ale opravdu bylo po revoluci tak dobře? Ano, mnoho nedostatků bylo napraveno, představitelé předešlé moci byli pozavíráni a lidem bylo zdůrazňováno, že žijí ve svobodném státě, kde je nikdo nehodnotí podle toho, koho volili a co říkají, ale jen podle toho, co dokázali. Avšak byl tu člověk opravdu svobodný?

Firma, ve které Milan pracoval, začala trochu zaostávat za konkurencí, pročež se její vedení rozhodlo obměnit zaměstnance. Některé lidi propustili prohlásivše, že jim stačí méně zaměstnanců, a zároveň se rozhodli, že jim z potíží pomůže, když přijmou mladé vzdělané lidi, kteří si nezapomněli předchozím režimem. A tak musel Milan, byť byl zkušený odborník, z podniku, kde pracoval přes 10 let, odejít. Při jeho zkušenostech se mu podařilo najít novou práci v oboru, ale i tam strávil jen tři roky, než tato firma změnila svou strategii a přestala v této zemi působit.

Potom byl Milan, který tou dobou měl manželku a dvě děti, nezaměstnaný. Jeho žena byla učitelka, a jako taková neměla příliš vysoký plat, ale aspoň ji nevyhodili z práce, což nebylo ani u

učitelů samozřejmě. Po téměř třech letech živoření povedlo se Milanovi najít práci úředníka na ministerstvu průmyslu. O několik let později vláda vytvořila program podpory vysokých škol, který se sice nedal nazvat úplně smysluplným, ale znamenal vytvoření nových odborných pracovních míst; Milan měl štěstí a získal díky tomu práci odborného asistenta na technické universitě, kterou kdysi absolvoval. Časem mu bylo umožněno omezit svou práci na ministerstvu na půl úvazku a více času věnovat universitě, kde si udělal titul kandidáta věd. Po jisté době se mu po odchodu jednoho docenta podařilo získat na vysoké škole plný úvazek a až do důchodu se živil jako vysokoškolský pedagog.

Tím více však mohl pozorovat systém vzdělávání a bylo mu jasné, že není vůbec dobře veden a jeho důsledkem může být za delší dobu téměř zničení vzdělanosti. Před převratem měl aspoň někdo šanci vystudovat kvalitně, existovala zde sice silná cenzura, ale to, co se učilo, se většinou učilo pořádně. Milan si myslel, že po převratu bude snahou vzdělávacího systému vychovávat přemýšlející lidi s nadhledem a širokými znalostmi, ale najednou se mu zdálo, že ve skutečnosti se kvalita myšlení zhoršuje.

„Žáci a studenti chtějí slyšet jednoznačné odpovědi, dospělí na tom nejsou o moc jinak, a skoro nikdo nechce chápat, že nic není černobílé a jednoznačné odpovědi bývají velice nepřesné," povzdechl si.

„Jeden moudrý muž řekl, že jsou jen dva druhy vlády - dobrá a špatná; a poznají se od sebe podle toho, jak se která stará o vzdělání. To proto, že dobrá vláda chce, aby občané byli svobodní, schopní a chytrí, zatímco špatná potřebuje poslušné a manipulovatelné poddané."

Vít Mlát

*Jel krajem divný kníže
a chrpy povadly,
když z prstů koval mříže
a z paží zábradlí.
On z vlasů pletl dráty,
měl kasematy z dlani
a hadry za brokáty,
zlá slova místo zbraní.*

*Kam šlápl, vyrůstaly
jen ocúny a blín,
když slzy nezůstaly,
tak pomohl jim plyn.
Hnal vítr plevy z polí
a Kristus křičel z kříže,
když rány léčil solí
ten prapodivný kníže.*

*On pánem byl i sluhou
a svazek ortelů
si svázel černou stuhou,
již smáčel v chanelu.
A hluchá píseň slábla,
když havran značil cestu,
již pro potěchu d'ábla
vyhlásil v manifestu.*

*Měl místo básní spisy
a jako prózu mor*

*a potkany a krysy
a difosgen a chlor.
Měl kloubouk z peří rajky
a s důstojností snoba
on vymýšlel si bajky,
v nichž vítězila zloba.*

*Měl pendrek místo práva
a statky pro gardu,
v níž vrazi řvali sláva
pro rudou kokardu.
On lidem spílal zrádců,
psal hesla do podloubí,
v nichž podle vkusu vládců
lež s neřestí se snoubí.*

*Dál kníže nosí věnce
tou zemí zděšenou,
on strach má za spojence,
jde s hlavou svěšenou.
A netuší, že děti
z té země, v které mrazí,
prostě a bez závěti
mu jednou hlavu srazí.*

Vyspělá společnost

*Nebylo dotyků, jen ústa, která křičí,
lahvičku od injekce někdo odhodil,
lehátko z plastiku a ocelových tyčí
a vůně desinfekce, tak ses narodil.*

*Hle, tvoje scéna, páchne z koželužen třísel,
čpějí tu jatky, voní benzin motorů.
Namísto jména dostals na zápěstí číslo,
namísto matky hudbu z reproduktorů.*

*Toť domov tvůj, tvá vlast a tvoje štěstí,
o čem jsi snil, už zítra nastane.
Ty hrdý bud' a číslo na zápěstí
budiž tvůj znak a tvoje pýcha, občane.*

*Na lůžku úrazovky vymění ti plínky
za štěstí z otřískaných karoserií,
za štěstí z obrazovky televizní skříňky,
za volnost oprýskaných periferií.*

*Hle, vůně domova, šed' betonových bloků,
co láska narkotik a organizací,
co hudba chrámová zní melodie doků,
co štěstí panoptika manifestací.*

*Toť domov tvůj, tvá vlast a tvoje štěstí,
o čem jsi snil, už zítra nastane.
Ty hrdý bud' a číslo na zápěstí
budiž tvůj znak a tvoje pýcha, občane.*

*Na nebi v kalužích je benzinová duha,
koryta potoků, v nichž voda neteče,
popílek na říčních je černý jako tuha
a není proroků, můj malý člověče.*

*Máš život v maličku a nestaráš se o věk,
máš účel za víru a neznáš dojetí.
Jen chvíli, človičku, a bude z tebe člověk,
ušitý na míru pro toto století.*

*Toť domov tvůj, tvá vlast a tvoje štěstí,
o čem jsi snil, už zítra nastane.
Ty hrdý bud' a číslo na zápěstí
budiž tvůj znak a tvoje pýcha, občane!*

Procházím klidně českou vesnicí, kde nepozorný člověk možná by na první pohled nezpozoroval výraznou změnu oproti době před stem či dvěma sty let. Původní domy mnohdy jsou pěkně upravené, někde přibýly různé novostavby, nejedna zahrada vybízí k obdivu člověka, který se o ni

stará. Jen asfalt na cestách, antény, satelity na domech a auta před nimi i v té nejzachovalejší více připomínají, že čas se opravdu nezastavil.

U cesty vidím kočku. Volám na ni a ona ke mně přichází. Jak to tedy ve skutečnosti je? Co vše se změnilo?

Podívej se pořádně... jako by mi říkala předouc.

„Máš pravdu," odpovídám jí, aniž bych věděl, zda jsem si její slova sám nevymyslel.

Podle aut, která tu stojí, i podle lidí, jež jsem tu viděl, tuším, že moc lidí už zde trvale nebydlí. Přijíždějí sem jen občas - odpočinout si od městského způsobu života, snad i trochu pozapomenout na dnešní dobu. Ve většině statků už nenalezneme rozličné zvířectvo, mnohý ovocný strom dnešní člověk spíš pokácí, než by se o něj postaral a sklídl úrodu.

„Ale kočko, tohle není to nejhorší na dnešní době. Tady přeci jen mnohé zůstalo, jak bylo. Pořád je tu klid, myši zde žijí, domy stojí. Jenom tu lidé nesnadno hledali práci, a tak šli do měst, kde je život snazší."

Kočka dál předla a já jsem to už neřešil, dokud jsem nevykročil dál.

Pohled na vesnici samotnou mi nepřijde až tak zarážející, avšak její okolí je mnohem podivnější. Na polích samá řepka a kukuřice, a snad bych měl být za to rád, neboť jinde už plodinu nahradily kolektory na výrobu energie ze slunečního záření. Copak už nepotřebujeme jíst? Copak chléb se dá dělat z řepky nebo můžeme chroustat solární články? Aspoň, že tu kukuřici mohu ochutnat.

Zpátky do města jedu autobusem. Jsem sám, nemám žádná velká zavazadla, a tak by mi přišlo nedůstojné jezdit osobním autem. Spousta lidí to však vidí přesně naopak. Myslí si, že když jezdí autem, zvyšuje to jejich společenskou prestiž. A bohužel se bojím, že mají pravdu. Copak je lidem jedno, že draze postavené silnice jsou často tak zaplněné, že doprava po nich už není vůbec rychlá? Vůbec je nezajímá, že kvůli své prestiži a svému pohodlí budou oni i ostatní dýchat zkažený vzduch a ničit si zdraví hlukem, který provoz aut způsobuje? A už vůbec nechápu, co má někdo z toho, když osobním autem přijede ke hradu, tam se podívá a jede zase autem zpátky. K čemu je takový výlet? Když lidé dojdou nanejvýš z bytu do garáže, z garáže do kanceláře, z parkoviště do nákupního centra a jednou za měsíc možná pár set metrů na nějaký kopec, aby se neřeklo, je přece jasné, že musí být nemocní. Jejich nepoužívané svaly ochabnou a tělo se pomalu začne bolestivě rozpadat.

Co vlastně ti lidé ve městech dělají? Kam směřují? Proč pořád někam spěchají?

Snaží se dosáhnout úspěchů. Naplnit své ambice. Uspěť ve společnosti.

Všechno je jasně dané. Musí vystudovat, najít si práci, udržet si ji, mezitím si najít osobu opačného pohlaví, mít děti. Musí vydělávat co nejvíc peněz, za které koupí majetek, jenž bude vypovídat o jejich postavení. Pracovat musí, co nejdéle to bude možné, na důchod není ani pomyšlení, neboť důchodce je starý a stáří znamená smrt. A o smrti se nemluví. Stáří je konec.

Dnešní člověk se bojí smrti. Já vím, mně se to snadno kritizuje, ale každý by si měl uvědomit, že, tak jako já, dosud nezemřel. A i já mohu zemřít, byť možná ne stárím. Ten jeho strach ze smrti je zvláštní, nelogický - je to strach z něčeho neznámého, o čem nic neví, ale došel k přesvědčení, že pak není nic - a ta nicota ho děsí. Na jednu stranu se bojí, že nebude žít, a zároveň se nabízí otázka: Žije vůbec? Nepřestal kvůli těm svým cílům a strachům opravdu žít?

K čemu jsou dobré ambice? Proč by člověk měl lpět na úspěchu ve společnosti? Na co jsou vůbec peníze? K čemu nám to všechno je, pokud si nevychutnáme dokonalost světa, krásu přírody, lidské umění ve všech jeho podobách? Proč je pro někoho důležité, co si o něm myslí okolí? Proč má někdo děti jen proto, aby je měl, a je mu jedno, jaké jsou, co prožívají a co si myslí? Proč je pro něj důležitější, aby mu jeho soused záviděl? A proč má strach, že přijde o život, když ho vlastně vůbec nežije?

Ovládají nás nejrůznější strachy - strach o život, o místo ve společnosti, o moc - a kromě nich závist těm, kteří jsou na tom, třeba zdánlivě, lépe. Strach je dobrý sluha, jenž nás má držet v ostražitosti před každým nebezpečím, ale velmi špatný pán. Pokud nás strach ovládne, může nám úplně zničit život. A obávám se, že právě to se teď, na počátku 3. tisíciletí, zase ve velkém děje - vytvořili jsme si vlastní strachy, které vlastně vůbec nejsou logické, a jim se podřizujeme. Přitom stačí se jich zbavit, také přestat závidět druhým a můžete svobodně žít.

Ta kočka, kterou jsem dnes potkal ve vesnici, to ví. Dobře si uvědomuje, že na prvním místě je život, a teprve pak obživa, protože obživa je pouze nástrojem, nikoliv účelem života. Smyslem života je užívat si ho, a pokud to člověk obrátí, nežije. Ale člověk přeci jen není zvíře. Smyslem jeho života by mělo být nejen si užívat, ale také tvořit. Tvořit tak, aby mu to přinášelo ne obživu, ne úspěch, ale především potěšení.

„Ctěte svobodu - nesnažte se nikoho ovládat, ale učte se co nejlépe využívat svých možností a ovládejte tak sami sebe a to, co děláte. Naleznete-li vlastní svobodu, zbavíte se strachu o moc.

Nepodřizujte se jiným lidem, nazabývejte se žádným společenským diktátem - dělejte si vše po svém a zároveň se snažte totéž umožnit i ostatním - nezáleží na tom, co si o vás kdo myslí, ale musíte si stát za tím, jací jste.

A nebojte se smrti - je to jen největší změna v životě, kterou něco končí a něco jiného začíná; možná to zní jako nemožné, ale věřte mi: Přestaňte se bát smrti a přestanete se bát žít.

Jedině, když se zbavíte svých strachů, budete svobodní."

Vít Mlát

Karel byl kluk z běžné rodiny počátku 21. století. Bylo mu 17 let, žil v bytě v Praze s otcem, matkou a o 4 roky mladší sestrou. Měl i nějaké prarodiče, ale ti byli staří.

V rodině spolu příliš nemluvili. Když dítě udělalo něco, co se rodičům nelíbilo, dostalo nějaký zákaz. Jejich školní známky rodičové viděli dvakrát do roka; vlastně čtyřikrát, protože na třídní schůzky si vždy našli čas.

Karel trávil drtivou většinu svého volného času doma u počítače. Někdy hrál všelijaké hry, hlavně se však staral o svůj Facebook a chatoval s přáteli.

Když jsem se ho ptal, proč se s nimi nesejde osobně, odpověděl mi, že většinou nemají čas, když ho zrovna má on, ale že je rozhodně rád vidí. Pokud však bydlí někde daleko, je to dost problém.

Učil jsem tehdy dějepis na škole, kam chodil. Chtěl ode mě trojku a je pravda, že na ni to uměl. Vše měl ovšem naučené nazpaměť a vůbec nerozuměl tomu, co sám říkal. Snažil jsem se mu to vysvětlit a najednou vypadal, že ho to začíná zajímat. Pak jsme se dali do řeči.

Tedy, nejprve jsem se ho, zapsav mu známku, zeptal, proč se to učil nazpaměť, jak jsem jim to nadiktoval, a nesnažil se to pochopit. Vždyť mu tento způsob musel dát mnohem víc práce. To mi nějak odkýval, avšak dodal:

„U vás se mi to ale učí dobře, protože vím, co se mám učit, ale u některých učitelů je to problém."

„Ne," řekl jsem. „Problém je, že nechcete myslet, což je teda problém většiny dnešních studentů. Kdybyste mysleli a dávali si věci do souvislostí, už byste neměli takovej problém odhadnout, co se máte učit a co ne. A navíc byste si to líp pamatovali už z hodin. Studium na gymplu by nemělo být o tom, abyste leželi v knihách a biflovali se, ale o tom, abyste o látce přemýšleli a učili se uspořádat si ji v hlavě."

Jelikož jsem držel jeho index, prolistoval jsem ho, a samozřejmě jsem se podíval na známky z matematiky.

„Koukám, že z matiky nemáš moc dobrý známky."

„No nemám. Nejde mně."

„A počítáš občas doma?"

„Ne."

„No, tak se nediv, že ti nejde."

„Ale já na ni nemám předpoklady."

„A pro co máš předpoklady, vždyť dějáku taky moc nerozumíš."

„Z něčeho mám dobrý známky. Třeba z jazyků."

„Tak jazyky se ti určitě můžou hodit, ale ty umí kdekdo. Matika ti hlavně zlepší abstraktní myšlení a díky tomu si právě budeš líp dávat do souvislostí třeba i ten dějepis."

Chvilku jsme se oba zamysleli, potom jsem se ho zeptal:

„A co na tu tvoji matiku říkají rodiče?"

„Že matika je těžká, takže jim čtyřka nevádí.“

Samozřejmě jsem se neubráníl rozprávět se o různých zajímavostech z matiky a zdůraznit, že si má pravidelně počítat. Ovšem potom jsme se dostali i k jiným tématům a ukázalo se, že je docela upovídaný. Když jsme se v podvečer rozcházeli domů, řekl mi, že ho překvapilo, že si s učitelem může takhle pokecat.

Když za pár dní byly třídní schůzky, jeho otec přišel, aby se zeptal, jak je možné, že kluk má z dějepisu trojku, když předtím měl vždycky dvojky. Většinou tyto připomínky pouštím jedním uchem tam a druhým ven, ale zrovna s Karlovým otcem jsem si chtěl promluvit.

Nejprve jsem se ho zeptal, jestli půjde také za učitelkou matiky, protože z té, jak mi Karel sám říkal, bude mít jeho syn čtyřku. Otec odvětil, že za matikářkou nepůjde, protože to je normální, že mají děti z matiky špatný známky, protože je to těžkej předmět.

„Ale důležitěj," pravil jsem.

„Pochybuju, že mu bude někdy v životě užitečný umět spočítat nějaký komplexní čísla nebo integrály," řekl mi.

„A co chce váš syn dělat?"

„No, on ještě neví, ale asi půjde na nějakou humanitní školu.“

„Takže bude chtít mít nějaký filosofický vzdělání..."

„Možná by spíš šel na žurnalistiku, nebo tak něco.“

„To je v podstatě taky filosofickej směr, na kterej by měl mít nějakej všeobecněj základ.“

„No dobře, ale pořád to vůbec nesouvisí s matematikou.“

„V tom s váma právě nesouhlasím," řekl jsem na to.

„Jak to? K čemu jsou novináři dobrý nějaký komplexní čísla?"

„Jde o to, že matematika učí abstraktnímu myšlení a je to důležitý základ filosofie.“

„No to teda nevím. Já jsem sice manažer, ale stejně jsem tuhle matiku nikdy v životě nepotřeboval. Maximálně na úrovni základky - procenta, trojčlenka a to stačí.“

„Vidíte. A já jsem učitel dějepisu a myslím si, že matika je bezkonkurenčně nejdůležitější předmět a pro každého humanitně založeného člověka, který chce mít opravdu kvalitní vzdělání a přehled, je naprosto nepostradatelná. Vy jste určitě chodil na školu, kde braly integrály. Dokázal byste mi stručně říct, co to je takovej integrál? Jakkoliv svými slovy. Co to podle vás je?"

„Nevím, tohle neřeším.“

„Tak třeba se dá říct, že integrál je suma ve spojitým světě. Máme-li diskrétní funkci - izolované hodnoty - používáme k jejich sčítání sumu, ale máme-li spojitou funkci, použijeme integrál. Taky se říká, že integrál suma jest. A právě třeba tohle je důležité - umět pochopit souvislosti, podobnosti. Nejde o to, aby každý novinář uměl spočítat integrál, ale měl by ho někdy v životě umět spočítat - někde na škole - a vědět, co to je. A pak, matika umí pracovat s nekonečnem, s mnohorozměrnými prostory, což žádný jiný obor neumí. Tím je matika důležitá pro úplně každého vzdělaného člověka.“

„Dobře. Ale já jsem sem přišel řešit známku z dějepisu.“

„A přišel jste řešit známku, nebo Karlovy znalosti? Protože já známkuji stejně jako celé ty roky předtím. Možná je ta látka trochu těžší - už bereme 20. století, ale hodnotím to pořád stejně. Možná se Karel jenom hůř učí.“

„Tak mně jde o to, aby kluk neměl trojku z dějáku, aby ho to třeba nepoškodilo u přijímaček na vejšku.“

„Nebojte, trojka z dějáku v pololetí v sextě v podstatě nikoho nebude zajímat. Vy i Karel byste se spíš měli zabývat tím, jak té látce rozumí. Protože on se jí sice dokáže naučit nazpaměť, takže napíše třeba i dost dobře test, ale vůbec tomu nerozumí. Tohle je problém. A pak je otázka, jestli chodí na gympl proto, aby získal nějaké znalosti, nebo chce jenom maturitu a pěkné známky. Ale to je váš a jeho problém. Já se můžu jenom snažit mu to umožnit.“

„Takže s tou známkou už nebudete nic dělat?"

„Ne. To už je uzavřené, a dokonce jsem ho přezkušoval, aby neměl čtyřku.“

„Cože? Jemu hrozila čtyřka z dějepisu?"

„Přesně tak. Ale naučil se to na přezkoušení na tu trojku. Promiňte, ale tohle byste měl vědět," rýpnul jsem si.

„Tak já nemám čas mu kontrolovat známky."

„No to je možná právě ten problém. Vy byste mu měl vysvětlit, že ta škola má nějaký smysl, a přimět ho, aby se připravoval, když mu z něčeho hrozí špatná známka."

„Chcete tím snad říct, že jsem špatný otec?"

„Tak to nemůžu posoudit. Obávám se, že podobně to chodí ve většině rodin. Ale můžete s tím něco udělat."

„Vy máte děti?"

„Ne. Já je zatím jenom učím a stačí mi to."

„To byste možná věděl, jak se s klukem dá teď v pubertě mluvit."

„Tak on už úplně v pubertě není. A věřte mi, že zrovna s Karlem se dá mluvit docela dobře. Zrovna nedávno po tom přezkoušení tady zůstal až do večera a nepřišlo mi, že by se nějak bránil diskusi se starším člověkem. Jenom s ním musíte chtít diskutovat a ne mu poroučet. A tohle vím i z vlastní zkušenosti. Zamlada jsem nebyl o moc jiný."

„Jenže já pracuju a nemám čas, abych se s klukem dohadoval. Celej den jenom sedí u počítače, když po něm něco chci, tak na něj musím pořádně zařvat. Zaracha mu ani dávat nechci, protože stejně pořád sedí doma, počítač mu zakázat nemůžu, protože ho prej potřebuje kvůli škole. Maximálně mu můžu zabavit mobil nebo nedat kapesný, když neposlechne."

„To je marný. Já tady mluvím o diskusi a vy o poslouchání a trestech. Potom se nemůžete vůbec divit, že vás takovej inteligentní kluk nerespektuje."

„Tohle nemá smysl. Lepší známku mu nedáte, takže já půjdu."

„Lepší známku si prostě nezaslouží, ale já bych to shrnul tak, že známka tady není hlavní problém. Musí se naučit líp myslet v souvislostech a pochopit to. Zámka pak přijde celkem snadno."

„A tohle jste mu řekl?"

„Kromě jiného jsem mu i tohle řekl."

„Tak nashledanou."

„Nashledanou. Rád jsem vás poznal," řekl jsem, načež Karlův otec odešel.

Po něm přišli další a já zase poslouchal dokola skoro to samé. Přijde mi strašná ta naše společnost. Jako by se nekriticky vyžívala ve vlastní dokonalosti, a přitom nevědomky hníla směřujíc k naprostému úpadku. Lidé jsou tak přesvědčeni, jak všechno potřebné vědí, že se přestávají snažit čemukoliv rozumět. Dochází k upadání myšlení a úpadek přichází i v mnoha dalších ohledech. Když kdokoliv dojde k přesvědčení, že je dostatečně dobrý, znamená to, že právě začal upadat, protože přestal hledat způsoby, jak se zlepšit. Úpadek přichází samovolně, avšak aby se mu zabránilo, je třeba neustále vyvíjet úsilí. Takovému úpadku - jenž se projevuje vždy, když se proti němu nebojuje, se říká entropie. I lidská hloupost je entropický jev. Lze proti ní bojovat jen myšlením a provokováním dalších a dalších lidí k myšlení. Je třeba hledat stále nové pohledy a snažit se více porozumět světu (ne přečíst více knížek nebo se naučit více faktů, ale snažit se hledat dosud skryté souvislosti). Člověk by neměl zapomínat, že boj s lidskou blbostí se nadá vyhrát, ale nikdy se nesmí vzdát. A také, že to, co nám připadá zjevné, vůbec nemusí být pravda. Tuplem pak nebývá pravda to, co si myslí většina.

„Hodnoty, jež ctí společnost, zdaleka nebývají tak významné, jak si většina lidí myslí."

Vít Mlát

*Květy sněží na Madonu u Božího těla,
není věží, není zvonů, jež bys přelil v děla.
Ke vši smůle není rádla k překování v meče,
není vůle, jež by vládla, jenom voda teče,
jenom voda teče.*

*Místo mraků visí pod oblohou dlouhý bílý pruh,
vraky vlaků dýchat nepomohou ochrnutý vzduch,
ochrnutý vzduch.*

*Prázdné domy, slepé dveře, šedá halda tvárnic,
šumí stromy, kvetou keře na betonu dálnic.
V klidu zbraní není torny bez maršálské hole,
není dlaní, jež by svorny obdělaly pole,
obdělaly pole.*

*Místo dláta ryje do kamene měkký modrý mech,
cesty z bláta, krby bez plamene, podemletý břeh,
podemletý břeh.*

*Ani noha, jež by zábla, popálena mrazem,
není Boha, není Ďábla, jenž by přišel na zem.
Bojovníci s feldmaršálky pro pravdu a víru
po tisíci letech války svorně hníjí v míru,
tisíci rok míru...*

Soukromá záležitost

*Jak je to hezké, když se někdo žení,
jak je to smutné, když se někdo vdává.*

*Gumový kotouč bije do hrazení,
chybějí branky, nikdo nepřihrává.*

*V ruině fasád, skrytých za lešení,
zestárli mladí za kvartýr a stravu,
vlečem se časem, zpola udušení,
v tekutých píscích gubernijních mravů.*

*Zabouchli dveře, dereme se zadem,
zakleti v knize lesů, vod a strání,
nařvaná tlama hlásá za výkladem,
že konec snů je koncem milování.*

*Gumový kotouč bije do hrazení,
není-li v kapse, nikdo nerozdává.
Ne, není hezké, když se někdo žení,
ne, není smutné, když se někdo vdává.*

*Být špatným hercem, nad to v světě není,
není-li dramata, stačí operetka.
Gumový kotouč bije do hrazení,
nelze-li z kraje, tedy od prostředka.*

*Husita spílá obrněným vozům
a čas si žádá ledakterou hlavu.
Zbudeš-li bez ní, k čemu je ti rozum?
V tekutých píscích gubernijních mravů.*

*Lešení skrývá paranoiu fasád,
žvanění tupců místo rozhovoru.
Než v klidu zdechneš, nezbyvá, než nasát,
utopit zbytek odvahy a vzdoru.*

*Vyplníš jméno, místo narození
a sumu cifer, jež se nepřiznává.
Tak už to bývá, když se někdo žení,
tak už to bývá, když se někdo vdává.*

*Ze školy děti nesou vysvědčení,
zdalepak tuší, o čem se ti zdává,
když v noci žehlíš stárnouc nad pečení?
O troše lásky, již se nedostává.*

*Nakoupíš chleba, vodu po holení
a zapřeš víru, jež se nevyznává.
Tak už to bývá, když se někdo žení,
tak už to bývá, když se někdo vdává.*

*Mlčení skrývá paranoiu žití,
mlčíš a zdobíš okna pro oslavu.
Víc nežli duše platí živobyť
v tekutých píscích gubernijních mravů.*

*Z bouřlivé vášně letmé pohlazení,
němota padá na zamrzlou vodu,
gumový kotouč bije do hrazení
a jen pár týdnů zbývá do rozvodu...*

Luboš byl příjemný muž, pár let po třicítce, žil na sídlišti v předposledním patře panelového domu. Přišev z práce, většinou si udělal čaj a koukal se na výhled z okna. Pak pustil televizi a u ní dělal to, co zrovna bylo potřeba. Se svými sousedy se příliš neznal, ale v posledních měsících mu jedna jeho sousedka dělala starosti - Marta Vašinová. Žila s manželem a dvěma dětmi hned vedle Luboše a přes panelákové zdi bylo až moc dobře slyšet, že v jejich bytě není vše v pořádku.

Její manžel Jakub byl autoritativní typ, který chtěl, aby se mu jeho rodina naprosto podřídila. Když náhodou nebylo vše podle jeho představ - stačilo, aby se Marta zdržela venku a nestihla včas připravit večeři, sprostě na ni řval a snad ji i uhodil.

Luboš se do jejich problémů nechtěl vměšovat a ani si nebyl jistý, zda soused manželku opravdu bije. To se změnilo až tehdy, když spolehlivě rozpoznal zvuky agresivního napadení. Druhý den ráno potkal Martu cestou do práce a při pohledu na ni získal naprostou jistotu.

„Dobrý den," pozdravil ji na chodbě.

„Dobrý den," odpověděla tiše a zjevně se snažila, aby se jí co nejméně podíval do tváře.

„Co se vám stalo?" zeptal se Luboš.

„Uklouzla jsem a upadla. Praštila jsem se o stůl."

„Ale prosím vás, to můžete vyprávět někomu, kdo nebydlí hned vedle vás. Zvu vás dnes odpoledne do kavárny, abyste mi všechno řekla."

„To nemůžu. Co by řekl manžel?"

„Manžel se nic nedozví."

„Já už tak vůbec nestíhám. Proto jsem taky uklouzla. Nemůžu nikam odpoledne chodit."

„Víte co, potřebujete dnes nakoupit?"

„Potřebuju."

„Tak víte, co? Dáte mi teď ve výtahu seznam, já všechno koupím a hned, jak skončíte v práci, se sejdem. To přece nemůžete odmítnout."

„Tak dobrá. Tak tedy výjimečně spolu někam půjdeme. Ale musí to být někde daleko, aby se to nedozvěděl manžel."

„Nebojte, bude to hodně daleko, to se domluvíme."

Domluvili se tedy na odpoledne po práci. Luboš byl přesvědčen, že musí něco udělat, ale sám nezmohl nic. Musel přesvědčit Martu, že je špatně, když jí její manžel mlátí a utlačuje. Takový muž pro něj vůbec nebyl člověkem - bít svoji ženu, která ho má ráda a stará se o něj, podle něj bylo naprosté zvěrstvo a pokud to nějaký chlap dělá, je hajzl, jenž si zaslouží jedině ránu pěstí a hodně let v kriminále.

Luboš neměl problém si zařídit, aby mohl odejít z práce včas, nakoupit a přijít na domluvenou schůzku, kam dorazila i Marta, byť nepříliš ráda. Trval na tom, že nákup je pozornost pro ni a ona ať si ušetřené peníze schová na později. Marta sice Lubošovi nabídla tykání, ale on odmítnul s tím, že by to mohlo být nebezpečné, kdyby se o tom náhodou dozvěděl její manžel.

Ptal se jí, jak to včera ve skutečnosti bylo. A také, jak to bylo dřív - jestli ji Jakub už někdy takto zmlátil a jestli takhle někdy zbil také děti.

Říkala, že to bylo poprvé - do té doby jí prý vždy maximálně dal facku, když ho něčím opravdu hodně naštvála. Děti prý nebil nikdy - výchovu nechával jenom na ní.

Luboš Martu přesvědčil, že to, co se stalo včera večer by se už za žádných okolností nemělo ani jednou opakovat, ale zatím s tím nechtěla nic dělat a spíš se chtěla snažit manžela už nenaštvat a poslouchat ho.

Nadarmo se Luboš snažil jí domluvit, že by měli být rovnoprávními partnery a že její manžel nemá žádné právo jí poroučet. Řekl jí, že se na něj může kdykoliv obrátit a že kdyby to bylo potřeba, tak jí rád proti Jakobovi pomůže.

Když přišel domů Martin manžel, přinesl jí kytku a omlouval se, že mu ujely nervy a že už nic takového nikdy neudělá. Poděkoval jí dokonce, že připravila večeři. Potom s ní otevřel lahev vína a celý večer se snažil být hodný.

Několik týdnů byl potom v sousedním bytě většinou klid, jen občas Jakub zvednul hlas.

Ale jednoho večera Luboš zase uslyšel, jak to Jakub přehnal. Tentokrát mu to nedalo, vyšel na chodbu a zazvonil u bytu sousedů.

Otevřel Jakub a klidně pozdravil. Luboš mu odpověděl a pokračoval:

„Prosím vás, co to té ženě děláte?“

„Já? Já jí nic nedělám,“ odvětil Jakub. „Marto, pojď sem!“

Marta přišla a Jakub pokračoval:

„Dělám ti něco?“

„Ne,“ řekla Marta, „to se vám asi něco zdálo.“

„Ale nezdálo,“ děl Luboš. „To se nedalo přeslechnout a nedá se to přeslechnout ani jindy, když se jenom hádáte. Takže sousede, nechte toho, nebo na vás zavolám policii.“

„Co si o sobě myslíte?“ rozčílil se Jakub. „Na koho byste volal policii? To, co se děje za našima zavřenejma dveřma, je naše soukromá věc a vám do toho nic není!“

„To se pletete. Pokud mlátíte svoji manželku, je to trestný čin, a je moje občanská povinnost to nahlásit, pokud mám podezření, že se něco takového děje.“

„Jděte s tím do prdele! To je moje právo, abych ženskou usměrnil, když nechce plnit svoje povinnosti! A je naše rodinná věc, jak to udělám. To vy asi máte mindrák, že žádnou nedokážete sbalit, ale to je váš problém! Neplet' se do věcí jinejm, který maj nějakou rodinu!“

„Podívejte se, chlap, kterej si musí dokazovat svoji převahu tím, že mlátí ženskou, navíc svoji manželku, u mě není žádný chlap, ale obyčejnej srab, zamindrákovanej hajzl a podle mě patří do kriminálu, takže jestli nikdo jinej nic neudělá, já se postarám, abyste tam skončil, pokud se to bude opakovat! A jestli si chcete dokázat, jaký jste chlap, pojďte klidně zmlátit mě, jestli se vám to povede. Klidně si to můžete zkusit. Ale jestli jste takovej srab, že si troufnete jenom na chudáka ženskou, tak si na mě dejte velkej pozor. Stačí jenom moje svědectví a malý škrábnutí tady manželky, a půjdete si sednout!“

„Vy mně přece nebudete vyhrožovat!“

„Ale budu. To právě dělám. A věřte mi, že když se do něčeho pustím, tak to dotáhnu do konce. Dejte si na mě pozor!“

„Aby ty sis nemusel dávat pozor na mě!“

„Vždyť říkám. Troufnete si. Klidně. Uvidíme, kdo vyhraje. Ale vy si netroufnete, protože si troufnete jenom na ženskou. Takže pozor!“

Jakub vypadal, že by Lubošovi rád něco udělal, ale ten působil natolik sebejistě, že po něm Jakub nevystartoval, a navíc už Luboš odcházel do svého bytu.

Další týdnů pak byl klid.

Někdy v té době v televizi mluvili o domácím násilí. Luboš ten pořad náhodou viděl a samozřejmě si při něm vzpomněl na Martu; to, co slyšel, ho ovšem rozčílilo. Mluvila tam paní, která se domácím násilím už několik let zabývá, a říkala, že v parlamentu nedávno byl návrh zákona, který by ustanovil domácí násilí jako specifický trestný čin, usnadnil jeho postih a prevenci. Ačkoliv zdánlivě se jedná o jednoznačně správnou věc, většina poslanců měla opačný názor. Převládá argument, že co se děje za zdmi domu či bytu, je věc rodiny a stát do ní nemá zasahovat.

Ochrana práv násilníků je tedy podle většiny pánů poslanců důležitější než ochrana zdraví a svobody obětí. Domácí násilí se prý za současné legislativy dokazuje velmi těžko, a pokud na místo přivoláte policii, tato velmi zřídka cokoliv zmůže. Nejlepším řešením je, aby sama oběť kontaktovala specializované centrum; potom je nutné zajistit všechny možné důkazy včetně případných svědectví, a když jsou tyto dostatečné, je možné, že násilník bude vzat do vazby. V opačném případě není možné agresora dostat ze společného obydlí, zejména, pokud patří jemu nebo ho mají s manželkou ve společném vlastnictví; v těchto případech se musí odstěhovat sama oběť a je možné dosáhnout předběžného opatření v podobě zákazu styku dotyčných.

Paní také mluvila o případu, kdy nějaká žena v bezvýchodné situaci svého manžela zastřelila a potom byla odsouzena za vraždu; prý si však trest vlastně ráda odsedí a je mnohem raději ve vězení než se svým mužem.

Jednoho dne se násilný útok v sousedním bytě samozřejmě zase zopakoval. Luboš tentokrát zavolal na policii. Policisté skutečně přijeli, a to poměrně rychle. Zazvonili u bytu Vašinových. Otevřel jim Jakub, trochu opilý.

Samozřejmě řekl, že se u nich nic neděje, a jeho žena, byť znatelně zmlácená, mu to potvrdila. Policisté nemohli dělat nic jiného, než zase odjet. Předtím si sice promluvili i s Lubošem, ale řekli mu, že ať je to jakkoliv, nemohou nic dělat. Že v podstatě jediné řešení je, aby Marta sama podala na svého manžela trestní oznámení.

Druhý den ráno čekal Luboš na Martu u domu. Když vyšla, vydal se rychlým krokem za ní a došev ji, oslovil ji.

Zprvu se ho lekla. Nejprve s ním nechtěla mluvit, ale Luboš se nenachal odbýt. Přesvědčil ji, že bezpodmínečně musí něco udělat. Že je to naprosto nezbytné. Že má zodpovědnost za děti, a pokud ji manžel jednou zabije, co s nimi bude?

„... Pomyšlela jste na to?“ pravil.

Tohle Martu zarazilo. Ale takový silný kalibr na ni, zdá se, trochu zafungoval.

„Co teda musíme udělat?“

„Není čas chodit do práce. Zavoláte tam a řeknete, že jste se doma zranila a jdete k doktorovi. K tomu doktorovi pak opravdu zajdeme a necháte se vyšetřit a napsat si záznam o veškerých svých poraněních - nových i starých. Potom půjdeme do specializovaného centra, kde nám poradí, jak se zachovat. Na mě se můžete naprosto spolehnout. Pokud by se cokoliv stalo, pokud by vám ještě chtěl ublížit, půjdu to urovnat sám a nebudu čekat na policii. Ale myslím, že by to už nemělo být potřeba.“

V centru pro oběti domácího násilí si zkušená psycholožka nejprve promluvila s Martou a pak s Lubošem. Pochválila ho, že ji odvedl k lékaři a nechali sepsat všechna poranění. Přesto ji ještě nechali prohlédnout specializovaným lékařem, aby posudky byly dva. Protože byt patřil manželovi, doporučili Martě, aby šla bydlet k rodičům. Na to se však příliš styděla, jak dopadla. Rodiče bydleli na vesnici a každý by si ještě dlouho povídal, jaká je to žena. Už tak budou mít ostudu. V poradně ovšem Martu k ničemu nenutili a nabídli jí místo v ubytovně. Zároveň začali připravovat podání trestního oznámení a žádosti o předběžná opatření v podobě zákazu styku a odebrání dětí otci. Protože se o děti nemohla starat ani matka, neboť na ubytovně pro ně nebylo místo, byly tyto dočasně umístěny k Martiným rodičům.

Soud ale shledal důkazy dostatečnými a riziko, že by mohl obviněný na svobodě pokračovat v násilné trestné činnosti, natolik velkým, že rozhodl o uvalení vazby na Jakuba, a tak se Marta i s dětmi mohla brzy vrátit domů.

Jakub se urputně snažil uniknout odsouzení, kromě jiného si najal velmi dobrého a drahého právníka; nebylo mu to však nic platné. Skončil ve vězení a byl mu na doživotí zakázán kontakt s jeho manželkou.

Marta byla z nové situace nejprve trochu zmatená, ale s Lubošovou pomocí se brzy dala do pořádku a než Jakub opustil vězení, už měla jiného muže. Dlužno podotknout, že to byl sice silný člověk a poměrně vznětlivý, ale nikdy v životě na Martu nevztáhl ruku, ba na ni snad ani nezvednul

hlas. Jestli jste si přáli, aby se Luboš a Marta dali dohromady, tak vás zklamou. Zůstali stále dobrými přáteli, ale Luboš si vzal jinou ženu a také si založil rodinu. A vůbec nelitoval, že se neoženil o pár let dříve.

„Bůh dal člověku svobodu, a proto nikdo nemá právo přivlastňovat si kohokoliv jiného.“

Vít Mlát

*Přinesl srpen září od západu,
trs aster kvete pod jeřabinami,
zubaté slunce bije do výkladů,
do stánků s buřty, květy, novinami.*

*Několik bláznů na trh kůži nese
a časný podzim marně čeká na snih.
Do cizích věcí nevměšujeme se
a ještě méně, vlastně, do těch vlastních.*

*A mraky jako karavely plují
od nebe k nebi přerозličných vlastí
a tvá váha váhá na propastí
paměti těch, kdo sotva pamatují.*

*Několik bláznů na trh kůži nese
a časný podzim marně čeká na snih.
Do cizích věcí nevměšujeme se
a ještě méně, vlastně, do těch vlastních.*

*Několik bláznů na trh kůži nese
a časný podzim marně čeká na snih.
Do cizích věcí nevměšujeme se
a ještě méně, vlastně, do těch vlastních.*

Poslušnost proti logice

*Nad mozkiem poslušnost
a nad rozumem víra
a správná příslušnost
je víc, než v botě díra.
Mámu jsme zapřeli
a brácha zapřel tátu.
Někdo se odstřelí
a jinejm zlámem hnátu.*

*Ďábel nás hnál
a šli jsme jako ovce.
Každý z nás znal,
že zvěř sestane z lovce.
Každý však šel
a na chytrost měl štempl.
Náš cíl se skvěl.
Jsi proti, tak jsi lempl!*

*Nad oči slepota,
sám do uší dáš vatu.
Je z tebe despota
a syna dáváš katu.
K dobrému příteli
zas obracíš se zády
a když ho odstřelí,
po smrti dáš mu řády.*

*Žene vás čert,
zas jdete jako ovce.
Není to žert,
už zvěř se stala z lovce.
Přítel je skřet
a nad rozumem víra.
Vpřed, jenom vpřed!
Vpřed, jenom vpřed!
Vpřed, jenom vpřed!
A vpředu smrdí síra...*

„Honzíku, zítra ráno tě vzbudím dřív a půjdeš nakrmit zvířata. Já musím, ještě než půjdeme do kostela, dát péct maso," řekla maminka Honzovi, když šel spát.

„Dobře, mami," pravil Honza.

„Vašku, zítra ráno tě vzbudím o něco dřív, abys šel nakrmit zvířata. Budeme mít k obědu hovězí a já ho musím dát dělat už ráno, než půjdeme do kostela," řekla maminka Vaškovi.

„Ale mami," pravil Vašek, „nebylo by lepší, abychom nešli do kostela a v klidu všechno udělali?"

„Pane Ježíši, ty to vidíš! Do kostela se musí, protože Pánbůh chce, abychom tam každou neděli šli a připomněli si ho na mši. A také by ses měl vyzpovídat. I z tohoto tvýho věčného rouhání,"

odvětila maminka.

„Já si Boha mohu připomenout i bez mše a pana faráře, kterej stejně pořád říká to samý. Jak musíme poslouchat a být spořádaní Křesťani. A přitom si ty pravidla třeba ani nevymyslel Bůh, ale nějaký chlap támhle v Římě.“

„Dost už! Neurázej svatého otce! To je jako bys urážel samotného Pánaboha!“

„Jestli ho ten papež neuráží víc tím, že se takhle povyšuje. Podle mě nikdo nemůže říkat, co po nás Bůh chce, a myslím si, že je mu jedno, jak často člověk chodí do kostela, ale spíš ho zajímá, jestli v něj opravdu věří a snaží se být slušný člověk.“

„Slušný a spořádaný člověk má úctu k panu faráři a svatému otci a chodí pravidelně ke zpovědi.“

„Podle mě má slušný člověk úctu především k Bohu a k pravdě. Pan farář je příjemný člověk, ale nemusím ho kvůli tomu každou neděli poslouchat! A přijde mi celkem jedno, jestli se vyzpovídám faráři nebo rovnou Bohu!“

„Ty snad umíš mluvit s Bohem?“

„Bůh mluví s každým z nás a dobře ví, jestli svých hříchů litujeme, nebo ne.“

„To možná, ale zítra půjdeš do kostela a zvířata nakrmíš,“ uzavřela maminka.

„A proč mám do toho kostela chodit?“

„Protože jsem to řekla a jinak nedostaneš žádnéj oběd,“ uzavřela maminka bez vysvětlení.

Podobné scény se v obou rodinách opakovaly často. Honza byl hodný a poslušný kluk. Vašek byl také celkem hodný, ale když měl něco dělat, chtěl vědět, proč. Uznával, že je potřeba nakrmit zvířectvo a že maminka nemůže, protože ráno bude vařit, ale proč má chodit do kostela, když kázání pana faráře mu přijdou jako ztráta času? Jsou si vždycky podobná, přehnaně moralistická a dost manipulativní. Ve svých dvanácti letech dobře věděl, jak by se měl správný Křesťan podle svaté církve chovat, ale nebyl si vůbec jistý, zda by se měl takto chovat i podle Pánaboha.

S Honzou to jeho rodiče měli jednoduché. Poslechl na slovo, i kdyby po něm chtěli sebevětší nesmysl.

To Vašek poslouchal jenom maminku, protože nebyla autoritativní a dalo se s ní mluvit, a pokud s něčím nesouhlasil, tak se hádal. Otec se o něj příliš nezajímal - možná měl pocit, že to k ničemu nevede.

Za dva roky se oba chlapci přihlásili na gymnasium v nedalekém městě. Oba byli přijati ke studiu, a tak nastoupili do téhož ročníku. Nelze říct, že by byli velkými přáteli, ale vycházeli spolu dobře.

Ovšem s učiteli to měl každý jinak. Někteří z nich byli velmi inteligentní a vítali, když student myslí. Takoví si brzy oblíbili vysoce inteligentního a drzého Vaška, jenž se hned tak něčeho nezalekl. Většina učitelů však chtěla, aby studenti byli ukáznění a poslušní a pilně se učili fakta, jež jim byla předkládána. S takovými měl Vašek problémy, někdy hodně velké, naopak učenlivého Honzu měli v oblíbení.

Školu se ovšem oběma podařilo úspěšně dokončit, a protože ani jedna z jejich rodin neměla finance na univerzitní studium, museli se oba kluci vrátit domů, nebo se zkusit uživit po svém.

Honzovi rodiče řekli, aby šel zkusit štěstí do měst, že oni se o hospodářství ještě dokážou postarat. Vašek se rozhodl, že by rád poznal Prahu - hlavní město jejich dříve svobodného státu.

Oba se podle toho zařídili - Václav vyrazil k západu, aby se usadil v Praze, zatímco Jan zamířil na jih, tedy k Vídní.

Honzova jízda skončila prozatím v Brně - městě poměrně významném, kde naprostou náhodou získal místo sluhy v bohaté rodině, a zároveň se stal učitelem jejich dvou dětí. Pán byl rád, že někoho rychle sehnal potom, co mu dala výpověď služka, a ještě k tomu je to někdo studovaný. Lze očekávat, že byl velmi spokojen.

To Vašek dorazil až do Prahy a tam se začal shánět po možnostech. Vystřídal několik výpomocných prací, ale nepodařilo se mu najít zaměstnání pro vzdělanějšího člověka. Přemýšlel, co dál. V té době dělala nábor armáda a někoho takového si nemohli nevšimnout; Vašek však dal verbířům košem a nepomohlo, že se ho snažili opít.

Začal se ovšem více ptát po různých možnostech a zašel i na Karlo-ferdinandovu universitu, kde se setkal se zapáleným profesorem matematiky. Ptal se ho, jako jiných, jestli by tu pro něj nebyla nějaká práce, kterou by mohl dělat, i když má jen gymnasium, ale profesora zaujal - všimnul si Vaškova talentu a došel k závěru, že by mu měl dát možnost, aby se více rozvinul. Rozhodl se, že mu pomůže u nich na fakultě vystudovat. Řekl, že jeho studium bude trvat déle - pět let, aby měl čas věnovat se mu pořádně, protože zároveň bude pracovat pro katedru, již tento profesor vedl. Takovou nabídku Vašek nemohl odmítnout - navíc, osvědčí-li se, mohl by mít zajištěnou práci i jako absolvent.

Honza také narazil na verbíře. Zatímco Vašek se 3 roky protloukal, on doteď vykonával dobrou práci, kterou měl jistou ještě na mnoho dalších let. Jenže když slyšel, že císař potřebuje pomoc v bojích, rozhodl se, že se musí zachovat věrně a přihlásit se do armády. Špatně za to neplatili. Jelikož měl maturitu, dostal poddůstojnickou hodnost a absolvovav výcvik vyrazil do bojů. Nelze tvrdit, že by se mu tam vedlo úplně špatně. Měl autoritu, dobré velitele a jeho jednotka utrpěla spíše méně ztrát, nežli většina ostatních. Díky svým schopnostem a poslušnosti byl několikrát povýšen a zdálo se, že má nakročeno k velké kariéře v armádě.

Minulo dalších 11 let. Václav zatím vystudoval universitu a zdárně ukončil i studium doktorské v oboru matematiky. Pomalu se z něj stával uznávaný odborník, ale zároveň získával pocit, že je na Karlo-ferdinandově universitě příliš dlouho a měl by více poznat svět. Jeho profesor, který stále vedl jejich katedru a Vašek ho bral skoro jako otce, s ním naprosto souhlasil. Říkal, že pro školu je sice velice dobrým zaměstnancem, ale zároveň by si neměl nechat bránit v osobním životě a poznání dalších míst a zemí. Jednou se třeba vrátí a bude škole ještě užitečnější.

Vašek se tedy zachoval podle svého pocitu, jež mu profesor potvrdil a vydal se nejprve domů k rodičům. Na jednu stranu byl sice rád se zvíraty a doma s rodiči, ale zároveň ho každodenní dřina na hospodářství vůbec nenaplňovala, a navíc jejich statek byl - podle něj - tak akorát pro život dvou lidí. Čím dál víc ho lákala také cizina, měl dost peněz a kontakty na několika zahraničních universitách, a tak, pobýváje u rodičů, napsal několik dopisů se svými životopisy se žádostmi o krátkou stáž na různé university. Kde znali jeho profesora, tam neopomněl zmínit, že je jeho žák. Nakonec odpověděli z několika a Vašek si zvolil jedinou z nich, kde profesora neznali. Byla to škola v Petrohradě. Víc než rok tam pobýval, dva semestry přednášel, o což se snažil rusky, i když jazyk příliš dobře neuměl; velmi si ho tam pochvalovali a on byl naprosto nadšený, že se dostal na školu, kde působil věhlasný Leonard Euler.

V Rusku si vydělal dostatek peněz, aby mohl jet dál do světa. Táhl ho to ještě více na sever, a tak se vydal do Finska, jež tou dobou bylo poměrně zaostalou zemí náležející k Rusku. Z něj se dostal lodí do Stockholmu a po delším pobytu ve Švédsku, a to zejména na venkově, kde pracoval, jak se mu zrovna podařilo, na všelijakých statcích, během léta přešel přes hory do Norska.

Tam byl uchvácen nejen přírodou, ale též ostřílenými lidmi, zvyklými žít v nehostinné přírodě uprostřed vysokých hor, sahajících až do moře, a lesů, i úchvatnou přírodou, ostrými špicemi hor, ledovci a klidným mořem fjordů. Tři roky se tudy toulal. Naučil se dobře norský - ten jazyk se mu velice líbil a nebyl až tak vzdálen němčině a angličtině, jež ovládal; kde chodil, tam vyprávěl o Čechách, Rusku a dalších místech, která navštívil, ohromně zapáleně uměl vyprávět o matematice, a to tak, že na první pohled složité věci pochopily i vcelku malé děti; Norům byl sympatický rovněž osud českého národa, který nebyl tomu norskému úplně nepodobný - dlouhá léta patřilo k Dánsku, nyní pro změnu ke Švédsku, ale norský národ se nikdy zcela nepodrobil. I tady, hlavně ze začátku, vzal Václav každou práci, jež se mu naskytla, ale někdy měl štěstí a mohl pracovat jako zastupující učitel. Nejprve cestoval k severu - až na souostroví Lofoty, a ačkoliv si říkal, že by bylo zajímavé dostat se až na nejsevernější cíp pevninské Evropy, nakonec si cestu tam rozmyslel, protože z Lofot to bylo ještě velmi daleko. Navíc na Lofoty přijel v říjnu, kdy se již dny velice krátily a nadcházela polární noc. I ta však byla pro Václava úžasným zážitkem a do konce života nezapomněl na ohromující polární záři. Převážně ve Svolveeru, Sørvågen a malé vesničce Leitebakken poblíž Leknes žil až do počátku léta, kdy pro změnu slunce vůbec nezapadalo a on mohl s radostí chodit na noční procházky i o půlnoci, a přece za světla. Pak odjel lodí do města Trondheimu a začal cestovat

střední, či spíše jižní, částí Norska. Když z Bergenu zamířil do Osla, byl si vědom, že už je v Norsku třetí rok. Na jednu stranu mu tato země velice přirostla k srdci a v cestování mu hodně pomáhala znalost jazyka, ale zároveň si uvědomoval, že by měl jet zase dál. Obeslal proto severské university a už se chystal napsat i do Francie, když mu přišla odpověď z města Lund, že by měli zájem, aby tam chvíli přednášel v angličtině. Václav okamžitě odpověděl, že na příští semestr s ním mají počítat; oni pro něj vypsalí celý mimořádný cyklus přednášek, na jejichž tématech se písemně domluví, a tak byl další směr jeho cesty jasný.

Jelikož v Lundu neměl příliš nabytý program a nevelké universitní město pro něj nenabízelo dostatek zajímavých lákadel, domluvil si v pondělí a čtvrtky semináře na gymnasiích v nedalekých městech Malmö a Landskroně, kde se snažil vykládat švédsky, což mu se znalostí norštiny šlo možná lépe než rusky. Úterky a pátky patřily universitě, přičemž v pátek se vlastně nad rámec svých povinností věnoval studentům, které bavila matematika, i takovým, které zajímala jiná jeho vyprávění. V jiné dny sám nebo se studenty poznával blízká i vzdálenější města i přírodu. I tady byl velice spokojený. Po semestru měl celé léto, aby se dostal do Paříže, kam se již po druhé nechal pozvat. Poměrně rychle projel Dánsko a Německo a ještě téměř dva měsíce mu zbyly na nějaké poznávání této země, kde se zase jednou skoro nedomluvil, neboť neovládal žádný jazyk podobný francouzštině.

Po roce působení na pařížské universitě zamířil zpátky k domovu, kde nebyl povážlivých sedm let. Zastavil se jen krátce v Praze, ale na universitě měli plný stav. Sice mu řekli, že odborníka, jako je on, přijmout mohou, ale Vašek o to neměl příliš velký zájem. Ještě o prázdninách jel domů do východních Čech a hned se šel zeptat na obě gymnasia ve městě, kde kdysi studoval, zda by ho tam nechtěli. Asi nikdo nebude překvapen, že na druhé už nemusel vůbec chodit, protože pokud u nich chce učit někdo jako on, udělali by mu místo, i kdyby ho neměli. A kupodivu se našel způsob, jak upravit úvazky matikářů tak, aby nikoho nemuseli propustit, a dali práci i Václavovi. A on měl na čtyři roky vystaráno, protože, možná záměrně, dostal návdavkem třídnictví v primě.

V podobné době, kdy Vašek vyrazil na cesty po světě, Jan se dostal do Vídně, kde získal místo na ministerstvu. Našel si tu i ženu - rodilou Vídeňanku Margarete z poměrně bohaté rodiny, hodnou a vcelku oddanou; ani jí nevadilo, že manžel je dosti autoritativní; dlužno dodat, že si z jeho pokynů často moc nedělala a zařídila se podle svého.

To Václav se oženil o 7 let později - když byl třetím rokem na škole v malém městě, našel si tu o 13 let mladší slečnu Hanu. Ohromně se mu zalíbila, i když možná si hlavně uvědomoval, že už nějakou potřebuje a byl rád, že ho taková krásná slečna chce - aspoň mi to takto několikrát říkal. Rozhodně ji měl rád, ale byla, řekněme, poněkud rázná; na druhou stranu na takového svérázného, na domácí práce dost líného, chlapa, který si vždycky dělal, co chtěl, by asi žádná jiná neplatila. Když po čtyřech letech odmaturovala Václavova třída, odstěhoval se i se ženou a úplně malou dceruškou zase do Prahy, kde si pronajali byt a Vašek zase získal místo na universitě.

Tou dobou se ve Vídni schylovalo k vyvrcholení nespokojenosti obyvatel Rakouska s vládou. Protesty vyústily v odchod většiny ministrů a nastolení nového politického směru. Jan byl až do poslední chvíle věrný svému šéfovi a velmi ho znepokojovaly také útoky podrobených národů na Rakousko jako takové, jež považoval za důležitou jistotu. Jelikož tyto své názory neskrýval a snažil se držet zásad, které vyznával po celý svůj život, ani on neustál politickou změnu ve své funkci a jako představitel staré politiky se stal nežádoucím ve vedení armády. Protože mu bylo 43 let, byl poslán do penze, na kterou měl nárok. Zhrzeně se pak i se ženou odebral do své rodné vesnice, kde po rodičích převzal jejich statek. Netušil však, co ho tam čeká.

Čechami v té době zmítaly vlastenecké bouře a snaha o zrovnoprávnění Čechů a Rakušanů. Honza byl zásadně proti jakýmkoliv takovým snahám, jež ohrožovaly sílu Rakouska a jeho císaře a ani zde se nebál se svými názory vystoupit.

Krátce po jeho příjezdu jeho odpor proti názorům vesničanů vyvrcholil rvačkou v hospodě, tedy, přesněji řečeno, zmlácením Jana vlastenecky smýšlejícími chlapy, jichž byla naprostá převaha. Když se dopotácel domů a vše vylíčil manželce, Margarete mu prý upřímně řekla, že názory místních plně chápe a že je Jan pitomec, když před nimi takto hájí Rakousko. Podle toho, co Jan

později říkal Vaškovi a on mně, prý s Margarete několik dní potom nepromluvil ani slovo, a dokonce říkal, že měl chuť se s ní rozvést. K tomu ovšem nedošlo a Honza nakonec vzal vlastence tak nějak na milost, byť s nimi nesouhlasil. Překvapivě Margarete, která celý život žila ve Vídni a měla rakouskou národnost, se málem stala českou vlastenkou. Přišlo jí špatné, když jsou svébytné národy podrobovány jiným a většinou do značné míry utlačovány. Ač pocházela z velkého města, přirostla jí k srdci vesnice a nevadilo jí, že po celý zbytek života žila z toho, co dalo hospodářství, a z manželovy penze.

Naopak Jan byl s tímto stavem dosti nespokojený, ale byl příliš uražený na to, aby se vrátil do Vídně a doprošoval se tam nějaké práce, nebo hledal práci v Praze, jež tak zradila Rakousko. Navíc Margarete se odtud nechtěla odstěhovat, jen občas odjela sama s dětmi, které měli tři - dva syny a dceru - do Vídně na návštěvu za rodiči.

Vašek byl při nepokojích docela aktivní, a navíc tehdy působil v Praze. Měl i trochu štěstí, že po neúspěchu neskončil ve vězení, ale podařilo se mu jakémukoliv postihu uniknout.

Do svých 68 let působil na pražské universitě, jen s tříletou přestávkou, kdy i s rodinou odjel do Kodaně a Lundu a o prázdninách ještě trošku procestovali jižní části Švédska a Norska. S Hanou měl dvě dcery - ta druhá se narodila až 7 let po první - a i jim chtěl ukázat kus světa, protože třeba se už nikdy tak daleko nepodívají. Nakonec se také on vrátil na rodný statek, jež po rodičích rovnou převzal jeho zeť. Dokud to šlo, učil Václav na gymnasiu. Jeho žena po celý život pracovala coby prodavačka, a to až do doby, kdy odešli do venkovského výminku.

Na rozdíl od Jana, Václav své dcery nikdy nevedl k poslušnosti, a navíc byly obě rázné po mamince. Snažil se s nimi o všem diskutovat a přimět je k přemýšlení. Ani jedné z nich to nezabránilo, aby si našla dobrého muže, kterému byla hodnotnou oporou, a to i ve spíše mužských záležitostech; nemohl však samozřejmě očekávat, že bude tiše sedět doma a na slovo ho poslouchat.

*Prach dní,
hedvábně hebký,
skryl bílé lebky
do závoje.
Prach dní,
skelety sřatých
s pohledy svatých
od orloje.
Prach dní
v pokřiku dlasků
skryl stopy svazků
polosmyté.
Prach dní
zahladil stezku
s kameny stesku
po zemi té,
po zemi té...*

*Zem zrůd,
koptavých zkratek,
svobodných matek,
bezdětných vdov.
Zem zrůd,
zlomené vůle,
cizácké zvůle,
siláckých slov.
Zem zrůd,
bezzubých dásní,*

*servilních básní,
prolhaných knih.
Zem zrud,
zpanštělých vozků,
zem zbabělých mozků
a odvážných břich.*

*Do listů jív kyselý sníh zvolna se vpíjí,
nehybný čas rezavých trav, hubených žní.
Vše jako dřív, lkající smích s ohnutou šíjí,
zlomený vaz skloněných hlav v lavině dní.*

*Čas hrůz,
blábolu sluhů,
znectěných hrobů,
znectěných vět.
Čas hrůz,
bezlesých svahů,
najatých vrahů,
popravčích čet.
Čas hrůz,
špíny a vředů,
omamných jedů,
otrockých mas.
Čas hrůz,
vězničních dvorů,
znamení moru
na dlouhý čas,
na dlouhý čas...*

*Dny ztrát
v noci tě budí,
propadlé hrudi
ještě se dmou.
Dny ztrát,
drogy a pití,
ortely žití
vyřčené tmou.
Dny ztrát,
reklamních šotů,
marného potu,
zmarněných snah.
Dny ztrát,
sto hlasů ze sta,
dobrovolná gesta
a povinný strach.*

*Do listů jív kyselý sníh zvolna se vpíjí,
nehybný čas rezavých trav, hubených žní.
Vše jako dřív, lkající smích s ohnutou šíjí,
zlomený vaz skloněných hlav v lavině dní.*

*Lze žít,
jen abys přežil,
zatímco ze žil
sají ti krev.*

*Lze žít
desítky roků
s holinkou v oku,
jíst chleba z plev.*

*Lze žít
bez zdí a hrbů,
s malostí blbů
nesoutěžit.*

*Lze žít,
se lží se měřit
a znova vždy věřit
a znova vždy věřit,
že i jinak lze žít...*

*Do listů jív kyselý sníh zvolna se vpíjí,
nehybný čas rezavých trav, hubených žní.
Vše jako dřív, lkající smích s ohnutou šíjí,
zlomený vaz skloněných hlav v lavině dní...*

Rozumný postoj

*Pod branou vítězů,
co nikdy nevyhráli
bez zlatých řetězů
a zvonů z katedrály,
zelení molodci
z romance iluzorní,
po matce sirotci,
po otci bezprizorní,
hrajeme v karty.*

*Růžový kavalír
uprostřed paviánů
zahodil bandalír
i šavli z porcelánu.
Svět civí na zátku,
zatímco setmělo se,
pasy jsou v pořádku
a whisky na podnose
s tyčinkou na rty.*

*Hrajeme hbitě
o trojitě es,
tvar hadího hřbetu,
či gotických sošek.
Flinty jsou v žitě
a na hlavních rez
a svoboda je tu,
vždyť bijem se o šek,
toť zvyk.*

*Dva centy životů
a slunce sbohem dává,
hledáme jistotu,
které se nedostává.
Na hrdle znamení
obojku otrokova,
lezeme shrbeni,
zaliti do olova
jakési víry.*

*Paměť je v bankrotu
a z domu nevyhází.
Čest stojí u plotu
a kamením se hází.
Cit s hlavou hovězí
vybírá popelnice.
A pravda? Vítězí!
Slepá jak řehořnice,
oděna v díry.*

*Rezavé ráno
a mlha jak med.
Tak podivně sladko,
jak z chrlení krve.
Čteš, co je psáno,
až k písmenu zet.
Už nekřičíš: Matko!
Je ticho jak prve.
Jen vzlyk...*

Adam žil v hlavním městě středně velké země, kde tehdy vládl silně autoritativní režim. Jeho rodiče naštěstí neměli nijak problematický původ, ani nikdy proti politickým poměrům neprotestovali, takže syn mohl studovat školy, které si vybral. Byl poměrně inteligentní, a tak nepotřeboval žádnou protekci. Podařilo se mu udělat gymnasium a potom nastoupil na fakultu společenských věd. Sice měl schopnosti se vše naučit, ale proč si nepomoci, když to šlo, a tak procházel i s pomocí různých taháků.

Na vysoké škole se už začínal poohlížet po své budoucí kariéře. Lidé z vládnoucí skupiny a jejich přísluhovači se pravidelně sháněli po nových posilách, jež by jim donášely informace ze svého okolí a Adam přijal jejich nabídku, aby jim dělal informátora. Po více než dvou letech spolupráce měl možnost buď pokračovat na fakultě a udělat si doktorát, nebo si od nadřízených nechat sehnat práci. Nakonec se rozhodl, že si udělá po doktorátu také titul kandidáta věd a teprve potom šel pracovat.

Protože se velmi osvědčil jako informátor a byl pro vládnoucí kruhy důvěryhodný, dostal úřednické místo na ministerstvu vnitra a těšil se na další postup. K tomu získal také poměrně velký byt v domě, kde zrovna chyběl domovní důvěrník, jenž by zajišťoval klid a bezpečí ostatních.

Po několika měsících si namluvil i ženu, kterou si po krátké době vzal a měl s ní dvě děti. Když se jim narodilo první dítě, byl za svou spolehlivost povýšen na vedoucího oddělení a dostal vilu a luxusní automobil.

Několik let potom žil spokojeně, užívaje si možností, jež mu přinášela jeho pozice. Jenže pak začala zemí zmítat revoluce, která postupně přerostla v občanskou válku. Adam, když mu připadalo, že pád režimu je nevyhnutelný, instinktivně zradil své zaměstnavatele a zapojil se do protestů. To mu nejspíš zachránilo život a přineslo nové uplatnění.

Sám nevěděl, jak se mu podařilo, že získal naprostou důvěru představitelů revolučních jednotek; díky svým zkušenostem se staral o hledání odpůrců a získávání informací o nich. Mnoho lidí se jeho přičiněním dostalo na popraviště, kde našli smrt, nebo zemřelo ve vazebních celách a výslechových místnostech.

Tvrdý režim vzešlý z vojenského převratu měl nakročeno k dalším desítkám let vlády, jenže rok po skončení války začaly protesty obyvatel nabírat na síle. Nebylo v silách vlády odpor potlačit, a tak padla. Začaly přípravy režimu demokratického a Adam u nich nesměl chybět.

Nyní každý věděl, že má mnoho společného s oběma předchozími zřízeními, avšak zároveň nikdo netušil, jak moc se na jejich zvrstvech podílel, a jeho uplatnění během občanské války bylo pro mnohé důkazem, že nebyl skalním příznivcem prvního z nich, byť tehdy pracoval na ministerstvu vnitra. Teď dělal dojem nadšeného demokrata a ostatní si ho vážili díky jeho zkušenostem.

Když utichl největší mumraj převratu, chopili se vedení mocichtivní lidé hlásající nastolení svobody a demokracie. Ti potřebovali někoho, kdo by zajistil tu správnou pravdu a Adam se svými zkušenostmi a loajalitou k aktuálnímu režimu, jež byla všem budoucím vládcům společná, se jim na to náramně hodil.

Adam byl jedním z prvních, kdo vstoupili do nově vzniklé demokratické strany, jejímiž hlavními předvolebními hesly byly vláda pravdy a konec starých časů. Strana s výraznou převahou vyhrála první volby a nově zvolení vládcí si začali rozdělovat posty. Adam získal místo náměstka ministra

vnitru, což byla pozice velmi vděčná, zejména pro někoho, kdo měl s činností tohoto ministerstva bohaté zkušenosti.

Ačkoliv vlády v dalších mnoha letech opakovaně padaly a byly sestavovány a ministři se střídali někdy tak rychle, že si člověk ani nemohl pamatovat všechna jejich jména, Adam, jako mnozí další náměstci, zůstával pro své odborné znalosti na svém místě. Nakonec se z něj sice stal pouhý poradce, ale i tento post byl výborně finančně ohodnocený a znamenal značnou moc.

Celkem na ministerstvu od posledního převratu vydržel 23 let, po nichž spokojeně odešel do důchodu. Těžko říct, zda měl někdy výčitky svědomí pro to, kolik lidí jeho přičiněním zemřelo a kolika dalším zničil životy.

*Když stíny k sobě v touze lnou,
tma prohlásí se kouzelnou
a někde znějí bicí,
když měsíc tepe do mřížky
dva popelčiny oříšky
s šedivou holubicí,
když zvony půlnoc dozvoní
a vratiče se rozvoní,
zlý sen se vrací znovu,
jsou dosud v oknech střepy skla
a krev, jež znovu vytryskla,
skapává do proslovů.*

*Když úzkost chodí po špičkách,
jak dívka v modrých lodičkách
a v bílé rozhalence,
když promarněno vzkříšení,
když most má pouta lešení,
jež křičí na milence,
když zlato pláče mosazí,
když vzduch se oděl do sazí
a prázdnem škváry zeje,
zas strach má ze lži mozaiku
a za svěřací kazajku
už našel farizeje.*

*Zvracíme přecpaní
a měsíce se počínají pátkem.
Křičíme ze spaní,
zas děsíce se podepsaným řádkem.
Pod hranou odvahou
tkví pobledlost,
jak Pilát ruce myjem.
Když s chladnou rozvahou
jde posedlost,
pak zítřka nedožijem.*

*Když lež je pravdy zárukou,
jde volnost s pouty na rukou
a vůkol kvetou hroby.
Když z lásky stal se mouřenín,
pak děvce podá růženín
a zbude bez ozdoby.*

*Když zloba zbývá bez lásky,
pak židům krade obličky
a hlásá toleranci.
A intelekt když bez duše,
pak podoben je ropuše,
či slepci s mečem v tanci.*

Epilog

*Stvořil Bůh, stvořil Bůh ratolest,
bych mohl věnce vázat.
Děkuji, děkuji za bolest,
jež učí mne se tázat,
děkuji, děkuji za nezdár,
jenž naučí mne pili,
bych mohl, bych mohl přinést dar,
byť nezbývalo síly,
děkuji, děkuji, děkuji...*

*Děkuji, děkuji za slabost,
jež pokoře mne učí,
pokoře, pokoře pro radost,
pokoře bez područí.
Za slzy, za slzy děkuji,
ty naučí mne citu
k živým, již, k živým, již žalují
a křičí po soucitu,
děkuji, děkuji, děkuji.*

*Pro touhu, pro touhu po kráse
děkuji za ošklivost,
děkuji, za to, že utká se
lásky a nevraživosti.
Pro sladkost, pro sladkost usnutí
děkuji za únavu,
děkuji za ohně vzplanutí
i za šumění splavu
děkuji, děkuji, děkuji...*

*Děkuji, děkuji za žízeň,
jež slabost prozradila,
děkuji, děkuji za trýzeň,
jež zdokonalí díla,
za to, že, za to, že miluji,
byť strach mi srdce svíral,
beránku, děkuji, marně jsi neumíral,
děkuji, děkuji, děkuji...*